Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

Empowered lives.
Resilient nations.

Raport de evaluare

a conformității sistemul național anticorupție al Republicii Moldova la principalele standarde internaționale în domeniul combaterii a corupției și integrității în sectorul privat

Chișinău, octombrie 2016

Francesco Clementucci, expert internațional în domeniul anticorupție
Alexandru Savva, consultant juridic

Acest raport a fost elaborat la comanda Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în cadrul Proiectului "Consolidarea funcției de prevenire a corupției și a funcției analitice ale Centrului Național Anticorupție (CNA)" implementat cu suportul financiar al Ministerului Afacerilor Externe al Norvegiei.Toate opiniile aparțin autorilor și nu reprezintă neapărat poziția oficială a PNUD-Moldova, Guvernului Republicii Moldova sau afiliaților acestuia.

Prezentul raport și-a propus ca scop să evalueze conformitatea sistemul național anticorupție al Republicii Moldova, inclusiv a actelor legislative și normative și a politicilor naționale, la principalele standarde internaționale privind combaterea corupției și îmbunătățirii managementului integrității în sectorul privat. Evaluarea are obiectivul de a susține și consolida capacitatea CNA în înțelegerea și combaterea corupției în mediul de afaceri. Experții au luat în considerare atât informațiile, cât și documentele relevante (inclusiv legi, politici și strategii), precum și datele calitative și cele bazate pe percepții, colectate în rezultatul întâlnirilor cu oficiali și specialiști naționali relevanți, care au avut loc la Chișinău, în perioada iunie - iulie 2016. În partea finală a Raportul sunt prezentate concluzii și recomandări, care vor ajuta CNA să îmbunătățească măsurile aplicate în domeniul prevenirii corupției și a managementului integrității în sectorul privat.

CUPRINS

1. ASPECTE INTRODUCTIVE....3
2. SECTORUL PRIVAT AL REPUBLICII MOLDOVA: DIMENSIUNEA, ROLUL ȘI DINAMICA....4
2.1. Context general....4
2.2. Rolul IMM-urilor pe piața Republicii Moldova....5
3. EVALUAREA JURIDICĂ ȘI INSTITUȚIONALĂ....6
3.1. Tratate internaționale....6
3.2. Acte juridice naționale pertinente....8
3.3. Capacitatea de a combate corupția în cadrul sectorului privat....8
3.4. Răspunderea persoanelor juridice....9
3.5. Sistemele de denunțare....10
3.6. Autorități specializate și coordonare între agenții....13
3.7. Realizări și deficiențe....14
a) Sectorul bancar....14
b) Codul de guvernare corporativă....14
c) Controlul afacerilor....15
d) Codurile de conduită pentru IMM-uri....16
e) Complexitatea, opacitatea și dezorganizarea birocratică....16
f) Concurența neloială....17
4.CONCLUZII ȘI ACȚIUNI RECOMANDATE....17
4.1. Considerente generale....17
4.2. Modernizarea mecanismelor de depunere a plângerilor externe și de raportare internă....17
4.3. Cooperarea dintre autoritățile anticorupție și asociațiile de întreprinderi, camerele de comerț și organizațiile neguvernamentale....19
4.4. Rolul pro-activ al asociațiilor de întreprinderi....19
4.5. Îmbunătățirea proceselor de activitate și eticii....20
4.6. Prevenirea internă și mecanisme de control pentru întreprinderile mici și mijlocii....21
4.7. Coduri de conduită....21
4.8. Entitatea responsabilă de politici de etică....22
4.9. Instruirea publicului larg și angajaților agenților economici....23
4.10. Păstrarea documentației, a registrelor și a informațiilor dezvăluite în situațiile financiare....23
Anexa 1....24
Anexa 2....47

1. Aspecte introductive

Corupția în Republica Moldova este percepută de obicei ca un fenomen caracteristic doar domeniului public, în vizor fiind prioritar sectoarele justiție, sănătate, învățământ, poliție, administrația publică locală și centrală. O abordare mai complexă al acestui fenomen denotă implicarea și efectele distructive ale corupției și asupra sectorului privat.

Controversele din sectorul bancar și financiar, dar și deciziile îndoielnice ale Guvernului, luate fără niciun control în mai multe sectoare importante, au șocat recent țara[1]. În pofida progreselor ușoare raportate în unele sectoare (a se vedea 2015 World Bank Survey on Ease of Doing Business [Cercetarea Băncii Mondiale din anul 2015 cu privire la ușurința de a desfășura o afacere]), eforturile depuse întru combaterea corupției, creșterea transparenței în procesul de luare a deciziilor, reducerea birocrației și respectarea statului de drept nu au produs încă îmbunătățiri semnificative în climatul investițional.

Costurile corupției în sectorul privat sunt enorme, afectând calitatea bunurilor și serviciilor furnizate populației, competitivitatea și regulile economiei de piață, procesul investițional și bugetul public național. Mita plătită de agenții economici, pentru obținerea contractelor de achiziții publice, determină o creștere frauduloasă a costurilor unor astfel de contracte și o descreștere a calității serviciilor prestate. Agenții economici și publici, dar și actorii politici, stabilesc relații ilicite pentru a obține contracte de achiziții publice și a finanța partidele politice. Potrivit sondajului privind percepția și experiența personală a gospodăriilor casnice și a oamenilor de afaceri în ceea ce privește corupția[2], valoarea totală a mitei plătite de oamenii de afaceri în anul 2015 a fost estimată la 381 milioane lei (aproximativ 19 213 mln. dolari SUA). Într-o altă cercetare similară, efectuată de Transparency International-Moldova, este indicat faptul că *„o parte a sectorului privat activează în economia tenebră, recurgând la evaziuni fiscale, ceea ce îl face vulnerabil în fața organelor de control. Sectorul privat este slab protejat de către stat. Nivelul standardelor etice ale întreprinderilor mici este scăzut. Întreprinderile mari nu aplică de obicei reguli de management corporativ. Sectorul privat nu este suficient de implicat în activitatea grupurilor de lucru/consiliilor din cadrul organelor de stat, în monitorizarea politicilor economice și a celor de prevenire a corupției."*[3] Aceeași tendință o demonstrează și o serie de clasamente internaționale. Conform indexului libertății economice 2016, realizat de Heritage Foundation[4], Republica Moldova se situează pe locul 117 din 178 de țări. Corupția a fost evidențiată ca fiind una dintre cele mai mari provocări, iar birocrația și lipsa de transparență - ca factori ce fac înființarea și desfășurarea unei afaceri mult mai costisitoare și dificilă. Potrivit indicelui global al riscului de mită în afaceri (Global Business Bribery Risk Index), realizat de asociația întreprinderilor neguvernamentale TRACE International[5], Republica Moldova ocupă locul 130 din 197 de țări. Cel mai înalt scor (70) a fost atribuit interacțiunii cu Guvernul, Republica Moldova fiind plasată în grupul țărilor cu un nivel ridicat al riscurilor de corupție. În pofida faptului că legislația națională stabilește anumite norme privind răspunderea persoanelor juridice de drept a asigura o activitate antreprenorială legală, onorabilă și adecvată, incriminează infracțiunile de corupție în sectorul privat, inclusiv prin stabilirea răspunderii penale a persoanelor juridice pentru infracțiunile de corupție comise, aplicarea cadrului legal rămâne nesatisfăcător.

Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției (UNCAC), ratificată în anul 2007 de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr.158, prevede că fiecare stat parte ia, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, măsuri pentru prevenirea corupției implicând sectorul privat, întărirea normelor de contabilitate și audit în sectorul privat, și, dacă este cazul, prevederea de sancțiuni civile, administrative sau penale eficiente, proporționate și punitive în caz de nerespectare a acestor măsuri. Republica Moldova va fi supusă evaluării externe la acest capitol în următoarea rundă de evaluare. În anul 2011, Guvernul Republicii Moldova, recunoscând necesitatea de a lupta împotriva corupției, a adoptat Strategia națională anticorupție (SNA). În prezent, SNA este principalul document de politici anticorupție aplicat la nivel național. Scopul strategiei este de a reduce nivelul corupției în sectorul public și cel privat al Republicii Moldova. Centrul Național Anticorupție are un mandat destul de clar de prevenire a corupției, inclusiv dezvoltarea unor instrumente viabile de prevenire a corupției în sectorul privat. CNA este împuternicit să participe la elaborarea și îmbunătățirea cadrului legal cu

[1] Departamentul de Stat al SUA, Investment climate statement 2015 [Declarația privind climatul investițional în anul 2015] (www.state.gov/documents/organization/241877.pdf)
[2] Studiu realizat de PNUD în parteneriat cu Transparency International Moldova (a se vedea la adresa https://info.undp.org/docs/pdc/Documents/MDA/NAC%20Progress%20Report%202015.docx)
[3] A se vedea la adresa http://files.transparency.org/content/download/1331/10309/file/2014_NationalIntegritySystem_Moldova_EN.pdf
[4] A se vedea la adresa http://www.heritage.org/index/ranking
[5] A se vedea la adresa https://www.traceinternational.org/trace-matrix

privire la prevenirea și combaterea corupției, a infracțiunilor conexe corupției, promovarea standardelor anticorupție internaționale. În pofida cadrului anticorupție existent, numărul cazurilor care implică urmărirea penală a actelor de corupție nu a răspuns așteptărilor la nivel internațional (având în vedere percepțiile conceptului de corupție), iar aplicarea legislației în vigoare nu este considerată a fi suficientă. Demiterea Guvernului, în aprilie 2013, în baza acuzațiilor de corupție, a înrăutățit percepția populației Republicii Moldova cu privire la corupție. În anul 2014, Transparency International a plasat Republica Moldova pe locul 103 conform indicelui de percepție a corupției (IPC), cu un scor de 35 din 100. De altfel, Barometrul Global al Corupției (BGC) al Transparency International raportează că 71% dintre cetățenii Republicii Moldova consideră că actele de corupție reprezintă o problemă serioasă, în timp ce 60% dintre aceștia sunt de părere că eforturile Guvernului în combaterea corupției nu sunt eficiente. Totodată, potrivit BGC, 80% dintre cetățenii țării cred că cel mai corupt sector este cel al justiției, urmat de cel al poliției (76%) și partidele politice (75%)[6].

Prin proiectul „Consolidarea capacităților Centrului Național Anticorupție de exercitare a funcțiilor de prevenire și analiză a corupției" PNUD și-a propus să consolideze capacitățile CNA de a analiza fenomenului corupției. În acest sens, prezentul raport are următoarele scopuri: a) evaluarea conformității sistemului național anticorupție, inclusiv a actelor legislative, normative și de politici la UNCAC și alte standarde internaționale privind prevenirea și combaterea corupției și integritatea în sectorul privat, b) elaborarea de recomandări concrete pentru prevenirea corupției și managementul integrității în sectorul privat (la nivel legislativ, normativ, instituțional și politic) și a unui Cod de etică model pentru întreprinderile mici și mijlocii.

1. Sectorul privat al Republicii Moldova: dimensiunea, rolul și dinamica

2.1. Context general

Republica Moldova se bazează pe producerea, procesarea și comerțul cu produse agricole. Agricultura joacă un rol important pentru întreprinderile micro, mici și mijlocii (IMMM-uri). Pe lângă IMMM-urile înregistrate (care reprezintă 97,6% din numărul total al întreprinderilor agricole înregistrate), mai există și un număr de 380.000 de gospodării agricole neînregistrate de diferite dimensiuni, dintre care mai mult de 98% sunt gospodării agricole cu o suprafață mai mică de 5 ha. Un alt sector economic important este comerțul (40,5% din toate IMMM-urile sunt angajate în comerț, acestea reprezentând aproape jumătate din cifra de afaceri totală a IMMM-urilor). Comerțul continuă să fie unul din principalii factori ai creșterii economice în Republica Moldova, în general, și ai dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri), în special. Alte mari sectoare economice includ transportul (12,9%) și tranzacțiile imobiliare (10,4%), ambele din care sunt bine reprezentate de IMM-uri[7]. O parte importantă a economiei Republicii Moldova o reprezintă sectorul informal. Marea majoritatea a activităților sectorului informal furnizează bunuri și servicii, a căror producție și distribuție sunt perfect legale. Fenomenul ocupării informale reprezintă aproximativ 30% din totalul locurilor de muncă și este generat în primul rând de sectorul agricol, care ocupă 2/3 din forța de muncă informală. Într-o măsură mai mică, sectorul informal include întreprinderile din sectorul construcțiilor, comerțului și industriei. Vulnerabilitatea țării la instabilitatea politică, dar și șocurile economice externe reprezintă un climat nefavorabil pentru investiții și dezvoltarea viitoare a sectorului IMM-urilor[8]. Sectorul financiar din Republica Moldova este dominat de băncile comerciale, care dețin aproximativ 95% din valoarea totală a

[6] Departamentul de Stat al SUA, Investment climate statement 2015 - Moldova [Declarația privind climatul investițional în anul 2015 - Moldova] (disponibilă la adresa http://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/2015/241665.htm)
[7] Moldova: Finanțarea sectorului privat și rolul instrumentelor purtătoare de risc (BEI, 2013, http://www.eib.org/attachments/efs/econ_report_psf_and_the_role_of_rbi_moldova_en.pdf)
[8] Idem. Constatări cheie în mediul macroeconomic: scăderea cererii externe și seceta severă din anul 2012 au întrerupt redresarea Republicii Moldova de pe urma crizei economice și financiare mondiale. Intrările semnificative de remitențe joacă un rol important în creșterea veniturilor gospodăriilor, creșterea cererii de consum, stimulând astfel dezvoltarea IMM-urilor orientate spre consum. Comerțul continuă să fie unul dintre principalii factori ai creșterii economice, totuși sectorul agricol este văzut ca având cel mai mare potențial în acest sens. Reintroducerea impozitului pe venit al organizațiilor în anul 2012 a contribuit la consolidarea fiscală ulterioară și constrângerea performanței IMM-urilor. Semnarea unui Acord de Asociere cu UE ar putea îmbunătăți în mod semnificativ mediul politic și macroeconomic, dar și stimula dezvoltarea IMM-urilor.

activelor. O alternativă sunt instituțiile de microfinanțare și companiile de leasing, însă cota acestora de piață rămâne nesemnificativă. Piețele de capital sunt subdezvoltate[9].

2.2. Rolul IMM-urilor pe piața Republicii Moldova

IMM-urile în Republica Moldova joacă un rol important în producție și ocuparea forței de muncă. În condițiile unei economii orientate spre consum, comerțul continuă să domine și să conducă sectorul IMM-urilor. Cel mai mare potențial pentru dezvoltarea economică a țării îl au sectorul agricol și cel al tehnologiilor informaționale[10]. Potrivit datelor oferite de Biroul Național de Statistică (BNS), în anul 2012 erau înregistrate aproximativ 50.000 de întreprinderi, 97% din care erau IMMM-uri. Cele 38.000 de micro-întreprinderi reprezintă mai mult de 75% din numărul total al întreprinderilor. Întreprinderile mici și mijlocii dețin o pondere de 19% (9.500 de întreprinderi) și 3% (1.550 de întreprinderi), respectiv. În pofida unei creșteri semnificative în ultimii ani a numărului de întreprinderi mari, ponderea acestora nu a depășit niciodată 2,5% din totalul întreprinderilor. Definiția întreprinderilor micro, mici și mijlocii este oferită de Legea privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii, fiind bazată pe trei parametri: numărul de salariați, cifra de afaceri anuală și valoarea totală a activelor.

Definiția întreprinderilor micro, mici și mijlocii în Republica Moldova

	Număr mediu de angajați	Cifra anuală de afaceri	Activele medii anuale totale
Micro	cel mult 9	pînă la 9 milioane de lei	pînă la 9 milioane de lei
Mici	de la 10 pînă la 49	pînă la 25 milioane de lei	pînă la 25 milioane de lei
Medii	de la 50 pînă la 249	pînă la 50 milioane de lei	pînă la 50 milioane de lei

Sursa: Legea nr.179/2916 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii

În anul 2012, sectorul IMMM-urilor ocupa 58% din totalul forței de muncă. Începând cu anul 2005, contribuția IMMM-urilor la ocuparea forței de muncă a fost de 55-60% (puțin sub cota de 60-70% în țările OECD). Ocuparea forței de muncă în sectorul IMMM-urilor a fost în permanentă scădere în perioada anilor 2007-2011, la fel ca în întreprinderile mari. Tendința s-a schimbat în anul 2012, atunci când ocuparea forței de muncă în sectorul IMMM-urilor a crescut cu 2% față de anul 2011. În anul 2012, ponderea IMMM-urilor în cifra totală de afaceri a fost de 34%.

Aproximativ jumătate din cifra de afaceri a IMMM-urilor este generată de întreprinderile din domeniul comerțului cu amănuntul și cu ridicata. În pofida creșterii numărului și a cifrei de afaceri a IMMM-urilor, ponderea acestora în cifra totală de afaceri a scăzut în ultimii ani, din cauza unei rate de creșteri mai mari în cifra de afaceri generată de întreprinderile mari[11]. Numărul total de întreprinderi a crescut la rata de 6,3% începând cu anul 2005. Creșterea este determinată în primul rând de întreprinderile micro, al căror număr a crescut cu 12.000 de unități în perioada anilor 2005-2012, ponderea IMMM-urilor în numărul total de întreprinderi a fost destul de stabilă, oscilând între 97% și 98% în ultimii 8 ani. În pofida unei creșteri semnificative a numărului de întreprinderi mari (de la 700 în anul 2005 la 1.240 în anul 2012), ponderea acestora nu a depășit niciodată 2,5% din totalul întreprinderilor. Trebuie menționată tendința de continuă polarizare din ultimii ani, reducerea unui număr deja mic de întreprinderi mijlocii de la 5% în anul 2005 la 3% în anul 2012. Numărul întreprinderilor mijlocii a scăzut în perioada anilor 2007-2011 cu 15%, dar a înregistrat o creștere de 2,3% în anul 2012. Totuși, numărul de angajări în întreprinderile mijlocii continuă să scadă. Acest fenomen are loc în special din cauza crizei financiare, care pare să fi afectat destul de grav întreprinderile mijlocii.

Aproximativ 20.000 de întreprinderi (sau 40% din numărul total de IMMM-uri) își desfășoară activitățile în domeniul comerțului. Din moment ce acest sector economic generează o cifră de afaceri înaltă, aceasta a reprezentat 49% din totalul veniturilor din vânzări ale IMMM-urilor în anul 2012. Comerțul cu ridicata și cu amănuntul este, de asemenea,

[9] Idem. Principalele constatări în sectorul financiar: Criza financiară a avut un impact semnificativ asupra economiei Republicii Moldova, în general, și asupra sectorului financiar, în particular. Cu toate că activitatea de creditare a fost reluată, calitatea creditului rămâne o problemă serioasă. Sectorul de microfinanțare este mic, însă cu un rol destul de important pentru debitorii cu venituri reduse, în special pentru cei din zonele rurale. Investițiile în instrumente de capital propriu privat și în capital de risc sunt mici, fără fonduri interne stabilite până în prezent. Piața valorilor mobiliare este slab dezvoltată, cu un număr limitat de oferte publice inițiale.

[10] Idem. Principalele constatări: Cererea totală pentru împrumuturile acordate IMMM-urilor a fost estimată la 1,4 mlrd. de euro, cea mai mare parte dintre care provine de la întreprinderile micro. Comerțul încă nu este un sector care să conducă dezvoltarea, pe când industria IT este considerată a fi una dintre cele mai dinamice din țară, în timp ce agricultura are un potențial mare de dezvoltare.

[11] Numărul oficial al IMMM-urilor, indicat mai sus, este bazat pe rapoartele financiare prezentate Biroului Național de Statistică de către persoanele juridice și nu include întreprinzătorii individuali, deținătorii de patente sau fermierii, care reprezintă o proporție importantă de micro-întreprinderi. Ca și în cazul altor date oficiale, informațiile despre situația în Transnistria nu este inclusă în aceste rapoarte.

sectorul cu cel mai mare număr de angajați, reprezentând 26% din totalul populației angajate. Alte sectoare importante includ agricultura, industria prelucrătoare și tranzacțiile imobiliare.

Clasificarea IMMM-urilor după sectorul economic, 2012

Sectorul economic	Numărul de întreprinderi	Numărul de angajați	Cifra de afaceri anuală
Agricultura, vânatul și silvicultura	5,0%	12,1%	6,7%
Industria prelucrătoare	9,8%	15,4%	13,0%
Energia electrică, gazele naturale și apa	0,5%	0,9%	0,4%
Construcții	5,5%	7,5%	7,3%
Comerțul cu ridicata și amănuntul	40,5%	26,6%	49,7%
Hoteluri și restaurante	3,4%	4,0%	1,9%
Transport, depozitare și comunicații	6,7%	7,6%	9,4%
Tranzacții imobiliare	17,2%	13,2%	7,1%
Altele	11,5%	12,8%	4,5%

Sursa: BNS

La moment Banca Mondială poziționează Republica Moldova pe locul 52 în clasamentul Doing Business, câștigând 3 poziții față de anul precedent. Pe lângă blocajele tradiționale (cum ar fi obținerea autorizațiilor de construcție, racordarea la rețeaua electrică, precum și comerțul transfrontalier, unde nu au fost efectuate reforme pentru a îmbunătăți situația), unele reforme efectuate recent au făcut și mai dificilă desfășurarea unei afaceri.

Diferența între clasamente

Aspecte	Clasamentul DB 2016	Clasamentul DB 2015	Modificare în clasament
Inițierea unei afaceri ✓	26	35	9
Obținerea autorizațiilor de construcție	170	169	-1
Racordarea la rețeaua electrică	104	100	-4
Înregistrarea proprietăților	21	20	-1
Obținerea unui credit	28	24	-4
Protejarea investitorilor minoritari	36	33	-3
Plata impozitelor	78	69	-9
Comerțul transfrontalier	33	32	-1
Executarea contractelor	67	66	-1
Rezolvarea insolvabilității ✓	60	59	-1
✓=Reforma a facilitat desfășurarea afacerii. x = Schimbarea a îngreunat desfășurarea afacerii.			

Sursa: Clasamentul GBM Doing Business (www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/moldova/)

3. Evaluarea juridică și instituțională

Deși comunitatea internațională nu este unanimă asupra unei descrieri unice, complexe și definitive a corupției, există mai multe instrumente globale și regionale care definesc acest fenomen. Numeroasele inițiative întreprinse urmăresc să sprijine depistarea, prevenirea și sancționarea cauzelor și cazurilor diferite de corupție, în vederea eliminării sau atenuării efectelor negative și a pierderilor suferite de către victime.

3.1. Tratate internaționale

La nivel mondial, Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției (UNCAC) are, fără îndoială, un rol aparte comparativ cu toate celelalte instrumente. Supremația recunoscută a convenției derivă nu doar din numărul și varietatea statelor părți semnatare, dar și din extinderea, profunzimea, precum și eficacitatea obligatorie și disuasivă atât a normelor, cât și a mecanismelor sale de evaluare. Pe lângă UNCAC, tratat primus inter pares, alte acte internaționale și regionale

relevante în domeniul combaterii corupţiei în sectorul privat, care sunt demne de menţionat, fără a lua în considerare o anumită ordine, sunt următoarele:

1. Convenţia civilă privind corupţia a Consiliului Europei
2. Convenţia penală privind corupţia a Consiliului Europei
3. Convenţia Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate (UNTOC) (disponibilă la adresa http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf)
4. Orientările Grupului Băncii Mondiale cu privire la conformare în domeniul integrităţii (disponibile la adresa http://www.worldbank.org/en/about/unit/integrity-vice-presidency/sanctions-compliance)
5. Convenţia OCDE privind combaterea mituirii funcţionarilor publici străini în tranzacţiile comerciale internaţionale (Convenţia OCDE) (disponibilă la http://www.oecd.org/dataoecd/4/18/38028044.pdf)[12]
6. Recomandarea OCDE pentru combaterea în continuare a mituirii funcţionarilor publici străini în tranzacţiile comerciale internaţionale, inclusiv Anexa II la Ghidul de bune practici privind controlul intern, etică şi conformitate (disponibile la adresa http://www.oecd.org/dataoecd/11/40/44176910.pdf)
7. Raportul UNODC de evaluare a Republicii Moldova[13]
8. Rezoluţia Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei: Acord privind constituirea Grupului de State de combatere a corupţiei (disponibilă la adresa http://conventions.coe.int/Treaty/EN/PartialAgr/Html/Greco9905.htm)
9. Rezoluţia Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei: 20 de principii directoare pentru lupta împotriva corupţiei (disponibilă la adresa https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=593789&)
10. Camera Internaţională de Comerţ (ICC), Norme privind combaterea corupţiei (disponibile la adresa http://www.iccwbo.org/Data/Policies/2011/ICC-Rules-on-Combating-Corruption-2011/)
11. Orientările ICC cu privire la denunţare (disponibile la adresa http://www.iccwbo.org/advocacy-codes-and-rules/areas-of-work/corporate-responsibility-and-anticorruption/whistleblowing/)
12. Orientările ICC cu privire la agenţi, intermediari şi alte părţi terţe (disponibile la adresa http://www.iccwbo.org/advocacy-codes-and-rules/areas-of-work/corporate-responsibility-and-anti-corruption/ICCThird-Party-Guidelines/)
13. Recomandarea CM/Rec(2014)7 a Consiliului Europei privind protecţia avertizorii de integritate (disponibilă la http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/CDCJ%20Recommendations/CMRec(2014)7E.pdf)
14. Parteneriat împotriva corupţiei - Principii pentru combaterea corupţiei, Iniţiativa Parteneriat împotriva corupţiei (PACI) (disponibile la adresa http://www3.weforum.org/docs/WEF_PACI_Principles_2009.pdf)
15. Transparency International, Principii corporative pentru combaterea corupţiei (disponibile la adresa http://www.transparency.org/whatwedo/tools/business_principles_for_countering_bribery)

Boxa 1. Standarde internaţionale şi recomandări privind corupţia şi integritatea managementului în sectorul privat:

Prin examinarea tuturor acestor instrumente juridice, orientări şi rezoluţii, se poate ajunge la concluzia că **cele mai importante şi relevante recomandări** pot fi grupate după cum urmează:

- Îmbunătăţirea normelor şi procedurilor **contabile şi de audit**;
- **Incriminarea** actelor de mituire activă (a funcţionarilor locali şi străini, deputaţilor, judecătorilor, inclusiv organizaţiilor internaţionale);
- Prevederea de **sancţiuni** civile, administrative sau penale eficiente, proporţionate şi disuasive, atât pentru **persoanele fizice**, cât şi pentru **cele juridice**.
- Promovarea **cooperării incluzive** între serviciile de investigaţii şi de reprimare şi instituţiile private vizate (organizarea de seminare de sensibilizare a opiniei publice, persoane de contact, recomandări preventive);

[12] Republica Moldova nu este parte semnatară a Convenţiei Organizaţiei pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OCDE) împotriva mitei. Totuşi, ţara este parte la două iniţiative regionale anticorupţie: Iniţiativa Anticorupţie a Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (SPAI) şi Grupul de state contra corupţiei (GRECO) al Consiliului Europei. Republica Moldova cooperează îndeaproape cu OCDE prin intermediul SPAI şi GRECO, în special în ceea ce ţine de evaluările de ţară.

[13] Evaluarea Bosniei-Herţegovinei şi Norvegiei a implementării de către Republica Moldova a prevederilor art. 15 - 42 din Capitolul III - „Incriminare, investigare şi reprimare" şi a art. 44 - 50 din Capitolul IV - „Cooperarea internaţională" din Convenţia Organizaţiei Naţiunilor Unite împotriva corupţiei, pentru ciclul de evaluare 2010 - 2015

- Crearea unui mecanism de protejare și sprijinire a **denunțării** interne și externe;
- Promovarea integrității în managementul entităților private prin:
  * **coduri de conduită** și coduri de guvernanță corporativă. Printre altele, următoarele activități trebuie sancționate: a) stabilirea de evidențe în afara registrelor; b) înregistrarea de cheltuieli inexistente; c) înregistrarea de elemente de pasiv al căror obiect nu este concret identificat; d) utilizarea de documente false; e) distrugerea intenționată de documente contabile, atunci când legea nu o prevede; utilizarea bunelor practici comerciale între întreprinderi și în relația cu statul.
  * reglementarea **conflictelor de interese**;
  * **auditul intern, profesionalizate și certificate**, cu sisteme de analiza bazate pe riscuri și de mărime corespunzătoare, a gradului de adecvare și eficacitate a sistemelor de control financiar, operațional și de management, precum și a legalității tranzacțiilor;
- Sporirea **transparenței corporative** ce ține de procesul de organizare, dreptul de proprietate, funcționarea și procesele de luare a deciziilor (prin proceduri administrative simplificate; publicarea informațiilor);
- Crearea unui organ sau **organe specializate**, independente și finanțate în mod corespunzător, **pentru prevenirea corupției**;
- Refuzul **deductibilității** fiscale a cheltuielilor care constituie **mită**;
- Stabilirea unor proceduri **transparente, competitive**, obiective și eficiente de **achiziții publice** (de exemplu bazate pe riscuri sau pe fapte) în prevenirea corupției.

3.2. Acte juridice naționale pertinente

Cadrul juridic național anticorupție îl constituie Constituția, Codul penal și Codul de procedură penală, dar și alte legi specifice relevante. Instituții precum Centrul Național Anticorupție, Comisia Națională de Integritate, Procuratura, Ministerul Justiției și Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul de Informații și Securitate, Curtea de Conturi, alte instituții, sunt abilitate cu atribuții în domeniul anticorupției.

Lista celor mai relevante legi și documente privind combaterea corupției:

1. Legea nr.1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție
2. Legea nr.1264/2002 privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății persoanelor cu funcții de demnitate publică, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere
3. Legea nr.90/2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției
4. Legea nr.16/2008 cu privire la conflictul de interese
5. Legea nr.25/2008 privind Codul de conduită a funcționarului public
6. Legea nr.158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public
7. Legea nr.252/2013 pentru aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție
8. Legea nr.325/2013 privind evaluarea integrității instituționale
9. Legea nr.132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate
10. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr.985/2002
11. Codul contravențional al Republicii Moldova, Legea nr.218/2008
12. Hotărîrea Parlamentului nr.154/2011 pentru aprobarea Strategiei naționale anticorupție pe anii 2011-2016
13. Hotărîrea Parlamentului nr.12/2012 privind aprobarea Planului de acțiuni pe anii 2012–2013 pentru implementarea Strategiei naționale anticorupție pe anii 2011-2015

3.3. Capacitatea de a combate corupția în cadrul sectorului privat

Informații, statistici și date disponibile cu privire la funcționarea și punerea în aplicare de facto a reglementărilor, dar și a efectelor tangibile ale acestora din urmă asupra sectorului privat sunt practic inexistente. Puținele analize fiabile bazate

pe percepţii, care există la moment, abordează de obicei actele de corupţie din sectorul public[14]. Deşi aceste cercetări au drept scop analiza opiniilor şi a experienţelor proprii ale oamenilor de afaceri, care s-au confruntat cu fenomenul corupţiei în sectorul public, echipa nu a găsit cercetări similare ale aceluiaşi fenomen în sectorul privat. Cu alte cuvinte, prea puţină atenţie continuă să fie acordată observării comportamentului actorilor privaţi, modului în care aceştia se comportă între ei sau în relaţia cu statul, pentru a recunoaşte, înţelege şi combate mai bine factorii care stau la baza actelor de corupţie în Republica Moldova. Există o lipsă de precizie generală în ceea ce priveşte amploarea, tipul, frecvenţa şi impactul fărădelegilor comise de către actorii sectorului privat. Din cauza cunoştinţelor limitate şi neînţelegerii fenomenului, autorităţilor publice le este dificil să răspundă în mod corespunzător şi specific la cererea pentru o piaţă echitabilă şi liberă de corupţie. Un risc constă în faptul că sunt utilizate instrumente prea generale şi comune, şi nu sunt utilizate sau create soluţii personalizate, ce poate duce la o utilizare ineficientă a resurselor şi la rezultate slabe.

În această situaţie, recentul raport de evaluare a implementării UNCAC constituie o sursă foarte utilă de informaţii exacte şi relevante[15]. În general, concluziile indică faptul că deşi Republica Moldova a depus eforturi considerabile în dezvoltarea unui cadru legal şi instituţional împotriva corupţiei, implementarea acestuia este încă slabă. În plus, lipseşte o viziune aprofundată şi de perspectivă a reformelor legate de combaterea corupţiei, care par să dubleze eforturile. O astfel de fragmentare instituţională creşte suprapunerea organizaţională şi reduce eficienţa administrativă în combaterea în practică a corupţiei. Există o legislaţie naţională care vizează promovarea cooperării între autorităţile naţionale competente şi sectorul privat, cu toate acestea mai rămân provocări în stabilirea unei astfel de cooperări între aceşti actori, inclusiv societatea civilă. În practică, există linii telefonice pentru raportarea actelor de corupţie, însă, în pofida puţinelor statistici furnizate, este incert dacă mecanismul funcţionează la capacitate maximă. Potrivit rapoartelor UNCAC, principalele probleme stringente sunt cele expuse în capitolele care urmează.

3.4. Răspunderea persoanelor juridice

În tratatele anticorupţie se specifică în mod explicit, în textul de bază (de ex. UNCAC) sau în materialele explicative, că statele pot opta pentru stabilirea răspunderii penale, administrative sau civile. Indiferent de opţiunea aleasă, persoanele juridice trebuie să fie supuse unor sancţiuni efective, proporţionale şi disuasive. Ultimă cerinţă afectează alegerea tipului răspunderii adoptate în sistemul naţional. Răspunderea penală sau cvasi-penală este deseori recunoscută ca fiind cea mai potrivită construcţie juridică pentru tragerea la răspundere a persoanelor juridice, care se fac vinovate pentru acte de corupţie, răspunderea contravenţională fiind o alternativă acceptată în acest sens.

Prezentarea abordărilor luate de diverse ţării întru reglementarea răspunderii persoanelor juridice

Răspundere penală	Răspundere administrativă punitivă	Răspundere cvasi-penală
Albania Bosnia şi Herţegovina Croaţia Estonia Lituania fosta Republică iugoslavă a Macedoniei **Republica Moldova** Muntenegru România Serbia Slovenia	Bulgaria Federaţia Rusă	Azerbaidjan Letonia Ucraina
11	2	3

Sursa: OCDE (2015)[16]

În Republica Moldova, Codul penal (art. 21, alin. 4) prevede că persoanele juridice, cu excepţia autorităţilor publice, fac obiectul răspunderii penale. Persoanelor juridice li se pot aplica următoarele pedepse: amendă, privare de dreptul de a

[14] Dintre studiile disponibile, ţinem să menţionăm cercetarea realizată de Transparency International – Moldova: Cercetare sociologică "Corupţia în Republica Moldova: percepţiile şi experienţele proprii ale oamenilor de afaceri şi gospodăriilor casnice" (2015).
[15] Autorii raportului analizează gradul de implementare a Capitolului III şi IV (Incriminare, investigare şi reprimare şi, respectiv, Cooperarea internaţională). Pentru a vedea întregul raport, a se accesa adresa http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/ImplementationReviewGroup/ExecutiveSummaries/V1600996e.pdf)
[16] OCDE (2015) Răspunderea persoanei juridice pentru corupţie în Europa de Est şi Asia Centrală, raport disponibil la adresa www.oecd.org

exercita o anumită activitate și lichidare (art. 63 din Codul penal). Art. 521 și articolele ulterioare ale Codului de procedură penală introduc reguli speciale aplicabile urmăririi penale împotriva persoanelor juridice, pentru a permite ca acuzațiile aduse împotriva acestora să fie extinse reprezentanților legali ai acestora, pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe. Deși există prevederi legale de punere în aplicare a art. 26 al UNCAC, este dificil să se evalueze dacă acestea sunt aplicate în practică în mod eficient, dat fiind faptul că nu pot fi găsite exemple de urmăriri penale împotriva persoanelor juridice.

3.5. Sistemele de denunțare

În sectorul public, protejarea avertizorilor de integritate poate facilita detectarea cazurilor de mituire pasivă, a utilizării abuzive a fondurilor publice, a risipei, fraudei și altor forme de corupție. În sectorul privat, aceasta ajută autoritățile să identifice cazurile de mituire activă, dar și alte acte de corupție comise de companii sau personalul acestora, ajutând în același timp întreprinderile să prevină și să detecteze cazurile de mituire în cadrul tranzacțiilor comerciale[17]. Prin urmare, protecția avertizorului de integritate este esențială pentru protejarea interesului public și pentru promovarea unei culturi a responsabilității și integrității publice. Protecția martorilor și a persoanelor care raportează actele de corupție este consacrată în numeroase convenții internaționale[18]. Scopul general al acestor reglementări este ca persoanele fizice să se simtă în siguranță, pentru a putea expune în mod liber preocupările de interes public. Mijloace clare trebuie puse la dispoziția cetățenilor pentru raportarea și prezentarea de informații, în timp ce recurgerea la astfel de mijloace trebuie facilitată prin măsuri corespunzătoare. Mijloacele de raportare și prezentare de informații includ rapoartele din cadrul unei organizații sau întreprinderi (inclusiv pentru persoanele desemnate să primească rapoarte în mod confidențial). Mecanismele interne de raportare ajută angajații să se simtă corecți și în siguranță la divulgarea situațiilor care prezintă îngrijorări, investigarea și eliminarea greșelilor, lacunelor și neregularităților. Sistemele de protejare a avertizorului de integritate ajută la prevenirea cauzării de prejudicii clienților și partenerilor externi, economisind în același timp costurile și sporind productivitatea. Transparența activităților organizatorice, de producere și în general a afacerilor poate consolida protecția consumatorilor pentru a îmbunătăți încrederea și fidelitatea clientelei și stabilirea unei concurente echitabile. Persoanele de referință, capabile și profesionale, responsabile pentru a primi informații confidențiale și a reacționa în baza acestora, trebuie să fie împuternicite și susținute în mod clar în cadrul oricărei organizații. În întreprinderile mici, caracterizate printr-o relație strânsă și un nivel redus de confidențialitate, o astfel de independență poate fi greu de obținut. Din acest motiv, acestor companii le poate fi mai interesant și mai eficient să apeleze la ajutorul specialiștilor externi certificați, contractați pentru a primi și a soluționa astfel de raportări.

Cea mai mare parte a informațiilor și analizelor disponibile se referă la avertizorii de integritate din sectorul public. Măsuri de protecție a martorilor sunt prevăzute atât în Codul de procedură penală, cât și în Legea nr.105/2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. În ultimul raport de evaluare a implementării UNCAC[19], experții au sugerat includerea tuturor infracțiunilor de corupție în categoria, cel puțin, a „infracțiunilor grave", pentru a le putea supune, de asemenea, prevederilor Legii nr.105/2008. Nicio informație specifică nu a fost oferită în ceea ce ține de aplicarea acestei legi în cazul infracțiunilor stabilite în conformitate cu prevederile Convenției. Art. 18 din Legea nr.90-XVI/2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției și art. 12/1 din Legea nr.25-XVI/2008 privind Codul de conduită a funcționarului public prevăd măsuri de protecție pentru orice funcționar public care informează cu bună-credință despre comiterea actelor de corupție, despre nerespectarea regulilor privind declararea veniturilor și a proprietății și despre încălcarea obligațiilor legale privind conflictul de interese.

Republica Moldova are cele mai cunoscute cazuri de denunțare în Europa. Cu toate acestea, țara nu are mai multă practică și experiență în aspectele ce țin de avertizorii de integritate, inclusiv protejarea acestora de persecuții. Divulgările și plângerile făcute de avertizorii de integritate nu sunt urmărite în mod sistematic, iar cazurile de persecuție împotriva funcționarilor publici, care raportează actele de corupție, nu sunt monitorizate[20]. Deși în anul 2013 Guvernul a adoptat un nou cadru privind denunțarea (scopul căruia a fost de a pune la dispoziția angajaților publici metode de divulgare, precum

[17] OCDE (2012) Protecția avertizorilor de integritate: încurajarea raportării (a se vedea la adresa http://www.oecd.org/cleangovbiz/toolkit/50042935.pdf).
[18] Printre altele, UNCAC (art. 32 și 33) și Recomandarea CM/Rec(2014)7 a Consiliului Europei
[19] A șaptea sesiune a Grupului de Evaluare a Implementării (Viena, 20-24 iunie 2016), itemul 2 al ordinii de zi provizorii, evaluarea implementării Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, sumar executiv (www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/ImplementationReviewGroup/ExecutiveSummaries/V1600996e.pdf)
[20] RAI, Coaliția privind protecția avertizorilor de integritate din Europa de Sud-Est, 2015 (http://rai-see.org/wp-content/uploads/2015/07/Whistleblower_Protection_in_SEE.pdf)

și protejarea acestora de persecuții)[21], se pare că nu există nicio protecție legală pentru angajații din sectorul privat. Avertizorii de integritate trebuie să își indice numele și locul de muncă, și se pare că confidențialitatea este garantată. S e prezumă buna credință, dacă nu s-a demonstrat contrariul. Persoanele care raportează cu bună știință informații false, sau care nu protejează în mod adecvat un avertizor de integritate, vor face obiectul unor măsuri disciplinare și penale. La moment, Republica Moldova nu are promulgată o lege cuprinzătoare cu privire la avertizorul de integritate. Totuși, Centrul Național Anticorupție (CNA) a reușit să obțină modificarea unor legi pentru adoptarea cadrului legislativ adecvat.

Există un număr de instituții guvernamentale și ONG-uri implicate mai pe larg în abordarea aspectelor ce țin de denunțare și fenomenul corupției. Departamente de securitate internă, unde oamenii pot raporta actele de corupție, au fost stabilite în cadrul autorităților publice. Cu toate acestea, nu toate liniile telefonice de raportare a actelor de corupție sunt întotdeauna disponibile; majoritatea ministerelor nu au desemnate cadre care să opereze liniile telefonice respective, dar nici nu analizează informațiile primite; nu prezintă rapoarte anuale și statistici; și nu comunică rezultatele analizei plângerilor, nu ține cont de numărul sau rezultatul divulgărilor făcute de avertizorul de integritate, sau de rezultatul cazurilor în care avertizorul este persecutat.

În 2013 a fost adoptat un cadru normativ referitor la modul de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție[22]. Conform prevederilor legale, sistemul liniilor telefonice anticorupție cuprinde trei niveluri:

1. linia națională anticorupție – o line telefonică gestionată de CNA, la care se recepționează informații referitoare la comiterea actelor de corupție, a actelor conexe corupției, precum și a altor fapte de comportament corupțional;
2. liniile specializate anticorupţie – linii telefonice instituie și gestionate de către autoritățile publice, la care se recepționează informații despre comiterea de către angajații acestor autorități a unor fapte corupţionale;
3. liniile instituţionale pentru informare – linii telefonice instituie și gestionate de către autoritățile publice, la care, de regulă, se oferiră informații despre activitatea autorităților în cauză, dar la care, în caz dacă autoritatea nu dispune de linie specializată, pot fi recepționate informații despre comiterea de către angajații acestor autorități a unor fapte corupţionale.

Totuși, din perspectiva unui potențial utilizator, sistemul instituit în 2013 pare a fi ineficient și ar putea demotiva persona în cauză să comunice despre actele de corupție. Pentru a comunica anumite informații privind actele de corupție prin intermediul sistemul în cauză, persoana ar trebui să întreprindă cel puțin următoarele acțiuni:

- să studieze legislația existentă pentru a înțelege care este diferențe dintre cele trei niveluri de raportare și a identifica nivelul liniei telefonice la care informația trebuie raportată;
- să clasifice și să de o apreciere informațiilor pe care le cunoaște, în dependență categoriile de informații pe care le recepționează fiecare nivel, pentru a stabili la ce nivel urmează să raporteze;
- să caute și să identifice exact numărul de telefon la care informația urmează a fi comunicată (de luat în considerație că numărul liniilor specializate și celor pentru informare este semnificativ de mare).

În aceste condiții, este de presupus că în cea mare parte, persoanele în mod greșit vor identifica și utiliza numărul de telefon la care vor raporta informațiile sau vor refuza să urmeze acțiunile descrise pentru a comunica informațiile cunoscute. Din aceste considerente, este cert că informațiile privind actele de corupție, deși deseori sînt cunoscute, nu se prezintă autorităților competente. Datele de mai jos demonstrează acest fapt.

Într-o cercetare efectuată de TI Moldova în anul 2015, din 513 oameni de afaceri și 1.099 de reprezentanți adulți ai gospodăriilor casnice, analiștii au observat că, în comparație cu anul 2012, a scăzut numărul celor care afirmă că s-au confruntat cu cazuri de corupție.

[21] În septembrie 2013, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Regulamentul cadru privind avertizorii de integritate". Astfel a fost creat un sistem care să permită funcționarilor publici să raporteze încălcările descoperite în cadrul autorităților publice și să îi apere de persecuții. Funcționarii publici sunt încurajați să raporteze despre comiterea actelor de corupție, despre nerespectarea regulilor privind declararea veniturilor și a proprietății și despre încălcarea obligațiilor legale privind conflictul de interese. Orice solicitări de informații ulterioare urmează să fie expediate avertizorului de integritate în termen de 30 de zile.

[22] Legea nr.252/2013 pentru aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție

Confruntarea cu cazuri de corupție

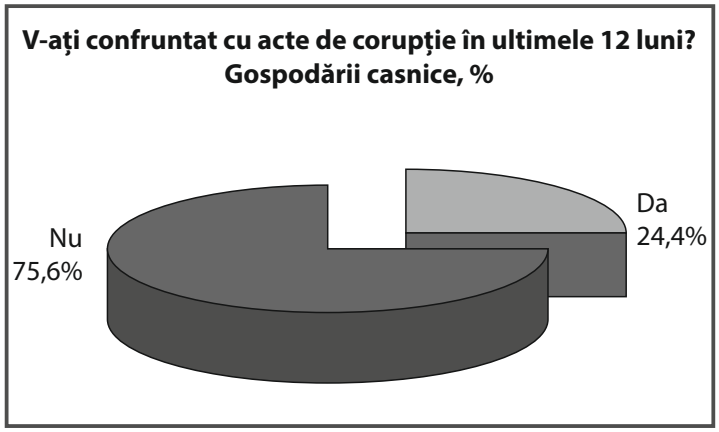

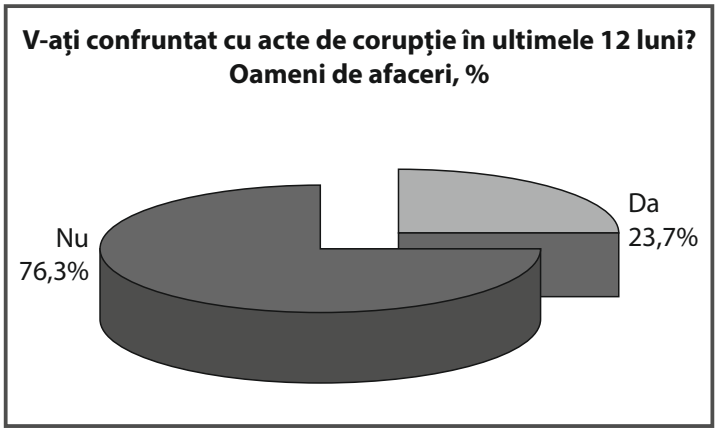

Comparativ cu anul 2012, numărul celor care afirmă că s-au confruntat cu cazuri de corupție a scăzut.

Respondenții care s-au confruntat cu acte de corupție în ultimele 12 luni, % dintre cei intervievați

	2012	2014	2015
Gospodării casnice	37,2	30,9	24,4
Oameni de afaceri	40,2	38,8	23,7

Sursa: TI – Moldova 2015[23]

Totuși, în cazul oamenilor de afaceri, procentul celor care și-au exprimat îngrijorarea în fața unei autorități scade ușor.

Denunțarea corupției

În cazul în care v-ați confruntat cu fenomenul corupției, ați prezentat o plângere în acest sens?

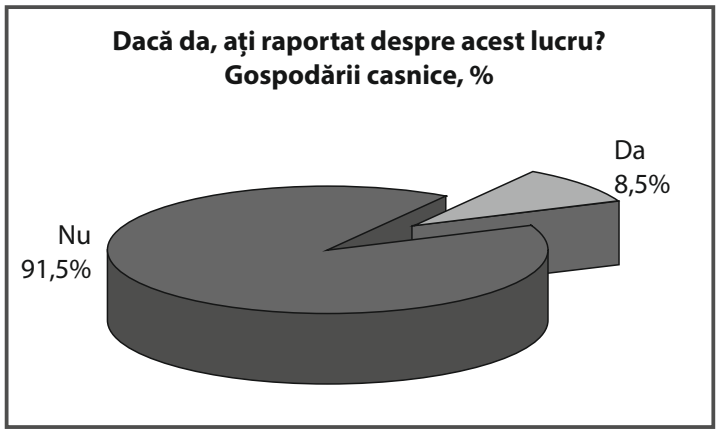

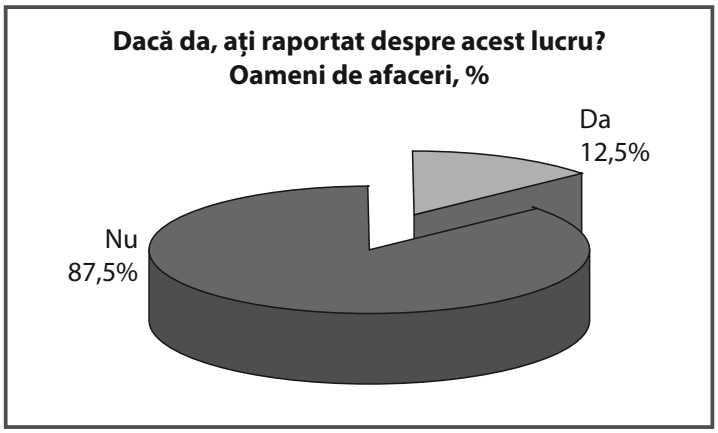

Respondenții care s-au plâns de cazuri de corupție, %

	2012	2014	2015
Gospodării casnice	5,1	4	8,5
Oameni de afaceri	4,6	13,6	12,5

Sursa: TI – Moldova 2015[24]

[23] „Cercetare sociologică, Corupția în Republica Moldova: percepțiile și experiențele proprii ale oamenilor de afaceri și gospodăriilor casnice" (2015).
[24] Idem

Motivele neabordării / neraportării cazurilor de corupție (variante de răspuns multiple)

	Gospodării casnice, %	Întreprinderi, %
Nu au știut cui să se adreseze	12	10,6
Ar fi luat prea mult timp	15,4	16,3
Nimic nu s-ar fi schimbat	48,8	43,3
Ar fi fost create mai multe probleme	37,9	51,9
Altele	0,4	0

Ponderea respondenților care nu știu cui să se adreseze în cazul confruntării cu acte de corupție, %

	2007	2008	2012	2014	2015
Gospodării casnice	19,3	10,4	6,8	12,5	12
Oameni de afaceri	7,3	3,5	4,8	5,2	10,6

Sursa: TI – Moldova 2015[25]

3.6. Autorități specializate și coordonare între agenții

Potrivit ultimului raport de evaluare (2015) al implementării UNCAC pentru Moldova, Centrul Național Anticorupție pare să fie organul central, responsabil și specializat în prevenirea și combaterea corupției, deținând și funcții de cercetare (non-investigative), printre altele. Centrul are independență organizatorică, funcțională și operațională, în conformitate cu condițiile stabilite de lege. Pentru mai multe investigații corespunzătoare, Legea nr.294-XVI/2008 a stabilit procuraturi specializate cu atribuții anticorupție. Eforturi și proiecte suplimentare de reformare a serviciului de urmărire penală rămân în curs de desfășurare. Pe lângă acestea, trebuie menționat că un articol întreg (art. 18) din proiectul de lege privind integritatea (propus la moment spre aprobare în Parlament) este dedicat „neadmiterii, denunțării actelor de corupție și protejării integrității avertizorilor de integritate". Deși se face o scurtă referire la sectorul privat[26], articolul nu poate fi considerat satisfăcător în stabilirea unui cadru obligator complet pentru protecția și susținerea avertizorului de integritate în sectoarele private. Examinatorii implementării UNCAC s-au întâlnit, printre altele, cu reprezentanții „Serviciului protecție internă și anticorupție" la Ministerul Afacerilor Interne. Departamentul a semnat un memorandum de înțelegere cu Centrul Național Anticorupție, ONG-urile locale, precum și cu Departamentul de Informații și Protecție Internă al MAI din România. Pe lângă monitorizarea și investigarea afacerilor interne, Serviciul protecție internă și anticorupție are, de asemenea, o acoperire în afara instituției, și are drept scop creșterea integrității și prevenirea corupției (cu accent pe infracțiunile minore), în societate și în general. La gestionarea acestor cazuri "externe", după culegerea de informațiilor prima facie, informațiile sunt transmise procuraturii anticorupție, pentru investigații suplimentare și complete. Interlocutorii au furnizat date care confirmă că departamentul este organizat în subdiviziuni, dedicate prevenirii și gestionării operaționale (5 persoane); combaterii actelor de corupție (30 de persoane); securității interne; protecției martorilor; asigurării operative; secției analitice; tehnicilor speciale; relațiilor publice și lucrărilor de secretariat. Personalul participă la ateliere de lucru și instruiri, inclusiv cu organele de poliție, de la egal la egal, implicate în prevenirea și combaterea corupției. Deși Republica Moldova a depus eforturi considerabile în crearea unui cadru anticorupție legal și instituțional, acesta încă nu este pus în aplicate în mod adecvat. O altă problemă pare să fie lipsa unei viziuni aprofundate asupra reformelor legate de combaterea corupției, care nu face decât să dubleze eforturile. O astfel de fragmentare instituțională crește suprapunerea instituțională și reduce eficiența instituțională în combaterea în practică a corupției. Există o legislație națională care vizează promovarea cooperării între autoritățile naționale competente și sectorul privat, în special Legea nr.190-XVI/2007 (raportarea oricărei activități suspicioase sau tranzacții de spălare a banilor). Unii interlocutori cred că mai există însă dificultăți în cooperarea

[25] Idem

[26] „**Articolul 18**. Neadmiterea, denunțarea actelor de corupție și protejarea integrității avertizorilor de integritate: (1) (...) Șefii și agenții publici, care cunosc despre actele de corupție, practicile ilegale și practicile lipsite de etică, care amenință interesul public și care au loc în cadrul entităților publice din care fac parte și/sau în cadrul **entităților private, în cadrul cărora aceștia au raporturi de serviciu, dar fără o implicare directă**, au dreptul să (...) e) trimită informațiile conținute în avertizarea de integritate referitor la actele de corupție, practicile ilegale, și practicile lipsite de etică, care amenință interesul public și care apar în cadrul entităților publice **și/sau în cadrul entităților private cu care agentul public – avertizorul de integritate are obligații de serviciu**, în cazul în care (...)" pasajele fiind accentuate de autorii prezentului raport.

între autoritățile naționale și sectorul privat, inclusiv societatea civilă. În practică există linii de asistență telefonică, unde cetățenilor pot raporta actele de corupție. În pofida concluziei ușor negative, autorii raportul indică câteva cazuri de succes și bune practici, cum ar fi: domeniul mai larg de aplicare a art. 333 și 334 din Codul penal privind infracțiunile de corupție în sectorul privat (în comparație cu art. 21 din Convenție): acesta nu se limitează la „cursul activităților economice, financiare sau comerciale", dar poate acoperi, de asemenea, cazurile care implică „organizațiile sociale sau alte organizații neguvernamentale".

Succesele obținute sunt însoțite de dificultăți de punere în aplicare, și anume:

- Asigurarea unei aplicări mai eficiente a art. 333 și 334 din Codul penal privind incriminarea infracțiunilor de corupție în sectorul privat (art. 21).
- Asigurarea unei aplicări și implementări eficiente a dispozițiilor naționale care reglementează răspunderea penală a persoanelor juridice (art. 26).
- Consolidarea în continuare a cooperării între Centrul Național Anticorupție și alte părți interesate implicate în procesele anticorupție, în special în domeniul desfășurării de instruiri privind combaterea corupției, investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor stabilite în conformitate cu prevederile Convenției (art. 38) și judecarea cauzelor conexe în fața instanței.
- Facilitarea și încurajarea în continuare a cooperării între autoritățile naționale și entitățile sectorului privat, inclusiv societatea civilă, pentru investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor de corupție într-un mod mai eficient (art. 39).

3.7. Realizări și deficiențe

Pe parcursul întâlnirilor organizate de către examinatorii pentru prezentul raport cu reprezentanții sectorului privat, inclusiv cu centrele de cercetare și OSC-urile, opiniile au fost aproape unanime în a indica sectorul public ca principală sursă și motiv pentru comiterea infracțiunilor de corupție. Mai precis, o serie de domenii problematice au fost identificate în timpul diferitelor discuții purtate, inclusiv următoarele:

a) Sectorul bancar

Cu referire la mai problematice segmente pe piață, sectorul care a fost abordat în timpul discuțiilor a fost cel bancar. Nu este nicio îndoială că recentul și bine cunoscutul jaf al miliardului de dolari (echivalentul a mai mult de 1/8 din PIB-ul țării)[27] rămâne singura și cea mai repetată glumă printre intervievații ambelor sectoare, în scopul de a explica și justifică neîncrederea comună a cetățenilor moldoveni față de bănci și sistemul de creditare, în general. Fără a fi surprinzător, cazul dat a dus la izbucnirea unor proteste în stradă, care, într-un fel, continuă până în prezent. Deși acest caz este în curs de investigare, concluzii importante pot fi, cu siguranță, trase la capitolul lipsei atât a moralității, cât și a unui mecanism de monitorizare elementară, care caracterizează acest mediu. Indiferent de deciziile legale care vor urma, acesta este un exemplu destul de clar al lipsei totale de etică, transparență, responsabilitate și integritate atât din partea specialiștilor, cât și din partea oficialilor, care ar trebui să verifice și să prevină astfel de situații. În esență, dimensiunea, durata, complexitatea și caracteristicile schemei acestui jaf nu pot fi explicate decât printr-o complicitate complexă, extinsă și bine-organizată între actorii sectorului public și privat. Cu alte cuvinte, un anumit aranjament ar fi fost posibil doar printr-o înțelegere secretă între numeroși și diverși actori, reprezentanți ai diferitor sectoare și afilieri, niveluri ierarhice și interese. Schema trebuie să fi fost atât de bine planificată și executată, încât scoate la iveală deficiențe foarte profunde și endemice. Drept rezultat, țara s-a ales cu o pierdere fără precedent și o povară aproape de nesuportat pentru finanțele publice deja instabile, ale căror efecte negative vor afecta economia locală în următoarele decenii.

b) Codul de guvernare corporativă

În cadrul discuțiilor purtate cu diferiți specialiști locali s-a făcut referință la existența unor reglementări care impun aplicarea unui cod de guvernanță corporativă[28]. Codul de guvernanță corporativă a fost aprobat într-o primă redacție în iunie 2007[29]. Ulterior, în decembrie 2015, Comisia Națională a Pieței Financiară (CNPF) a adoptat un nou Cod de guvernanță

[27] Printre multe altele, a se vedea exemple de reportaje realizate de BBC (www.bbc.com/news/magazine-33166383) și Reuters (http://www.reuters.com/article/us-moldova-protests-filat-idUSKCN0S91BY20151015)
[28] Opinii din cadrul interviurilor realizate cu părțile interesate locale, Chișinău, iunie 2016.
[29] Hotărîrea CNPF nr.28/6 din 1 iunie 2007

corporativă[30]. Noul Cod formează un cadru normativ solid în domeniul relațiilor corporative, preluând cele mai bune practici internaționale în domeniul. Prin adoptarea unui nou cod, CNPF și-a propus să asigure conformarea cadrului juridic și de reglementare aferent guvernanței corporative în societățile pe acțiuni cu standardele internaționale de guvernanță corporativă și principiile guvernanței corporative elaborate de OECD, asigurarea și protecția drepturilor și intereselor legitime ale acționarilor, crearea unui sistem eficient pentru garantarea siguranței fondurilor oferite de acționari și utilizarea acestora în mod eficient[31].

Existența unui cod de guvernanță corporativă este, fără îndoială, salutabilă și binevenită. În același timp, Cod de guvernanță corporativă are un areal de aplicare limitat, fiind obligatoriu doar entităților care au o relevanță pentru piața de capital. Conform Hotărîrii 67/10 din 24 decembrie 2015, Codul de guvernare corporativă urmează a fi aplicat de către entitățile de interes public, care includ instituțiile financiare, societățile de asigurări, companiile de leasing și societățile ale căror valori mobiliare sunt tranzacționate pe o piață reglementată (corporațiile sau entitățile care își desfășoară activitatea în sectoare de "interes public"), iar IMM-urile nu sunt vizate de acest cod. Mai mult ca atît, fiind adaptat corporațiilor și instituțiilor financiare, Codul de guvernare corporativă stabilește standarde și cerințe înalte, care nu ar putea fi aplicate de către IMM-uri. De altfel, stabilirea unor astfel de standarde și cerințe înalte pentru IMM-uri deoarece ar constitui o barieră lipsită de necesitate.

c) Controlul afacerilor

Ordinul Ministerului Finanțelor nr.63/2009 impune societăților de audit extern să raporteze CNA, conform Legii nr.190/2007, orice tranzacție suspectă de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Conform Ordinului, societățile de audit sînt obligate să raporteze Consiliului de supraveghere a activității de audit de pe lîngă Ministerul Finanțelor tranzacțiile suspecte de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Consiliul de supraveghere a activității de audit al Ministerului de Finanțe are competențe în supravegherea auditorilor externi independenți (circa 260 de auditori, grupați în aproximativ 120 de companii). În pofida acestor cerințe, destul de stricte și clare, interlocutorii au raportat că în ultimii ani nu existat niciun caz de corupție raportat CNA sau Consiliului de vreun auditor. În plus, am aflat că cea mai frecventă încălcare întâlnită de auditori pare a fi gestionarea și menținerea inadecvată a documentației de audit. Nu există nicio pedeapsă penală sau civilă, nici chiar o amendă pentru această încălcare, singura sancțiune disponibilă este un avertisment pentru persoanele juridice și fizice care comit încălcarea dată. Anual, auditorii raportează Consiliului de supraveghere a activității de audit de pe lîngă Ministerul Finanțelor procedurile de control al calității lucrărilor de audit, ultimul desfășurând o verificare procedurală, în cadrul căreia verifică dacă toate procedurile pertinente au fost respectate. În acest proces are loc o verificare a corectitudinii, a plenitudinii sau a veridicității informațiilor primite, cu o analiză ulterioară cu întreprinderea unor acțiuni suplimentare, dacă sunt identificate încălcări. Raportul de activitate al Consiliului, informația privind piața serviciilor de audit, sancțiunile aplicate de Consiliul se publică anual pe pagina web a Ministerului Finanțelor.
Deși legislația[33] cere ca extinderea și profunzimea controalelor de audit se efectuează în dependență de mărimea, structura sau sectorul de activitate al societății auditate, în practică nu este clar dacă acest aceste cerințe se realizează.

În afară de auditul extern independent, autoritatea fiscală dispune de o "unitate pentru integritatea fiscală și combaterea corupției". Membrii echipei mențin un contact permanent cu CNA, participând la ședințele organizate anual, seminarele și instruirile comune. În fiecare an, autoritatea este capabilă să instruiască și să ofere informații actualizate pentru aproximativ 500 de cenzori (din totalul de 1800 de cenzori la nivel național). După participare și trecerea cu succes a testelor, funcționarilor publici li se oferă certificatul de calificare. Autoritatea și grupul său de cenzori sunt responsabili de verificarea și menținerea a 4 tipuri de registre, și anume: a) registrul de evidență a cadourilor; b) registrul de evidență a cazurilor de influență necorespunzătoare; c) registrul de evidență al informațiilor cu privire la conflictul de interese și d) registrul de declarație a intereselor personale. În afară de verificările pe care le realizează la fața locului, autoritatea are o linie telefonică deschisă (la numărul de telefon 1525, echipată cu o mașină automată de răspuns) și o cutie poștală[34], unde primește plângeri și informații în mod anonim. Fiecare informație referitoare la un posibil caz de corupție este imediat

[30] Hotărîrea CNPF nr.67/10 din 24 decembrie 2015
[31] Comisia Națională a Pieței Financiare. Raport anual 2015
[32] Auditorii/companiile de audit sancționate nu pot efectua auditul obligatoriu al situațiilor financiare anuale ale întreprinderilor de stat și societăților pe acțiuni în care cota statului este mai mare de 50% din capitalul social (art.13 din Legea privind întreprinderile de stat, art.89 din Legea privind societățile pe acțiuni).
[33] Pct.14, 18 și 19 din Ordinul Ministerului Finanțelor nr.43/2014
[34] Interlocutorii locali au raportat că, în anul 2012, au primit 99 de scrisori, în 2013 – 108, în 2014 – 121, iar în 2015 au fost primite 115 scrisori.

transferată către CNA, pentru examinare suplimentară. Referitor la sancțiunile în vigoare în cazul depistării neregularităților, acestea pot fi divizate în două categorii, în funcție de tipul întreprinderii auditate:

- În cazul entităților publice participante, există o comisie disciplinară care raportează cazul ministrului, pentru luarea unei decizii. Sancțiunile respective variază de la un simplu avertisment, la concediere, și transmiterea informațiilor către CNA, dacă este cazul.

- În cazul societăților cu răspundere limitată, ministrul poate decide înlăturarea și înlocuirea reprezentantului statului în cadrul consiliului de administrație.

Un sistem foarte similar pentru integritate și depistarea infracțiunilor de corupție există și în cadrul autorității vamale. Unitatea pentru securitate internă este responsabilă de verificarea dacă toți funcționarii vamali acționează în conformitate cu legislația în vigoare și regulamentele specifice, și dacă aceștia nu comit acțiuni de corupție. Pe lângă funcționarii vamali, unitatea are competențe și în monitorizarea acțiunilor brokerilor vamali, care sunt agenți intermediari tipici între entitatea publică și clienți (transportatori, agenții de livrare și companii). Deși unitatea de securitate internă nu are competențe de investigare per se, de fiecare dată când un caz posibil de corupție este descoperit sau îi este comunicat, informațiile sunt transmise către CNA pentru examinare și acțiuni suplimentare.

d) Codurile de conduită pentru IMM-uri

În prezent, legislația Republicii Moldova nu impune întreprinderilor private să adopte un cod de conduită. Cu toate acestea, examinatorii au fost informați că există un proiect de lege pentru integritate, aflat în curs de aprobare în Parlament. În capitolul V, proiectul de lege indică în mod specific codul de etică drept un instrument de consolidare a integrității în sectorul privat. După cum prevede în versiunea sa actuală, legea cere asociației de întreprinderi să adopte sau să elaboreze un cod de practici, în conformitate cu legislația internă și cu standardele internaționale și cele mai bune practici.

Prezenta lege are ca scop completarea unei lacune practice și legislative importante. În pofida faptului că puține asociații au încercat să adopte principii etice comune pentru desfășurarea afacerilor, mai rămân unele întrebări legate de calitatea acestor coduri, dar și de nivelul de punere în aplicare al acestora. Deși aceste inițiative ar trebui să fie recunoscute și susținute complet și imparțial, totuși este loc de mai bine, întru obținerea unui nivel de integritate complet, sigur și satisfăcător. Pe de o parte, se pare că există o necesitate de a revizui și armoniza codurile de etică în contextul standardelor internaționale și a celor mai bune practici comun recunoscute, pentru a le face mai omogene, mai organice și organizate în jurul unor obiective clar stabilite și implementabile, inclusiv un accent explicit și neechivoc pe combaterea corupției; pe de altă parte, și alte organizații și instituții publice (cum ar fi Camera de comerț, și ONG-urile și OSC-urile implicate cu actori din sectorul privat) ar trebui să adopte același coduri, ca parte integrantă a propriilor statute și regulamente. Fiind combinate, aceste acțiuni pot asigura mai multă coerență și includerea unei integrități corporative solide.

e) Complexitatea, opacitatea și dezorganizarea birocratică

Influența sectorului public și a birocrației asupra comunității de afaceri private rămâne în continuare un obstacol major recunoscut. Pe lângă acest impact constant și intruziv, problema constă în dimensiunea mare și ineficiența entităților statului, care continuă să ofere servicii într-un mod foarte ineficient. O parte din această ineficiență este, fără îndoială, lipsa pregătirii, motivării și instruirii funcționarilor publici, care continuă să primească salarii extrem de mici, creându-se astfel oportunitatea și motivația de a cere mită în schimbul serviciilor publice. Nu doar calitatea funcționării instituțiilor publice este inadecvată, dar și dimensiunea sectorului public nu este durabilă și rezonabilă. Pe parcursul ședințelor bilaterale, interlocutorii au raportat că în Republica Moldova există aproximativ 1000 de entități "publice" (deținute de stat sau conduse de o instituție publică, sau afiliate uneia dintre ele), care operează în domenii foarte diferite. De asemenea, potrivit prevederilor legii, ar trebui să existe în total 30 de autorități controlate în mod public, care în realitate s-au extins până la 70 de entități. Există rapoarte conform cărora întreprinderile de stat aveau un avantaj asupra întreprinderilor private din Republica Moldova. Companiile deținute de stat, datorită reprezentanților Guvernului în consiliile de administrație ale acestora sau a poziției dominante din cadrul propriilor industrii, sunt văzute, în general, ca fiind mai bine poziționate decât

[35] A se vedea „Codul și principii de conduită" ale Camerei de Comerț Americane (http://www.amcham.md/?go=aboutus&sub=principles) și „Codul de etică" al Asociației Businessului European (disponibil la adresa http://eba.md/eng/pages/code-of-ethics).

sectorul privat în influenţarea factorilor de decizie, folosind acest avantaj competitiv perceput pentru a preveni o concurenţă deschisă în sectorul lor.

Angajaţii afirmă că sunt selectaţi şi instruiţi foarte slab, prost plătiţi, iar în consecinţă devin extrem de indiferenţi şi nemotivaţi. Sectorul privat nu are nicio alternativă în afară de a se confrunta cu această birocraţie ineficientă şi a se baza pe aceasta pentru a obţine serviciile necesare. De exemplu, în Republica Moldova putem număra 400 (patru sute) de „acte permisive" — certificate, autorizaţii, licenţe şi, în general, orice autorizaţie acordată de către un organ public unei persoane fizice sau companii. Ceea ce face ca sistemul să devină şi mai complex şi mai expus corupţiei este faptul că aproape în toate cazurile, procedura de aplicare, licitare şi obţinere a autorizaţiei implică o anumită interacţiune umană între solicitant şi funcţionarul public. Lipsa digitalizării serviciilor şi posibilitatea contactului direct, între funcţionarul slab remunerat şi oamenii de afaceri care necesită servicii, constituie factorii care stau la baza comiterii actelor de corupţie şi de mituire. Deşi există unele planuri de a reduce şi raţionaliza birocraţia existentă, acţiuni concrete şi reale încă nu au fost întreprinse, fiind doar o promisiune pe hârtie.

f) Concurenţa neloială

Concurenţa neloială (care constă de obicei în utilizarea greşită a unui alt brad, dar şi abuzul de informaţiile interne şi a cunoştinţelor specializate) reprezintă o infracţiune minoră, însă hidoasă, potrivit prevederilor Legii concurenţei (nr.183/2012). Deşi nu este cea mai recurentă încălcare cu care se confruntă autoritatea de concurenţă, aceasta rămâne totuşi o problemă serioasă, în special din cauza lipsei de instrumente pentru combaterea fenomenului. De altfel, autoritatea de concurenţă are puţine competenţe în investigarea cauzelor penale, altele decât cele care sunt mai mult tipic civile sau cvasi-administrative, ce intră în sfera de competenţă a acesteia (cum ar fi acorduri anti-concurenţiale, acţiune sau inacţiune; abuz de poziţie dominantă; fuziuni şi achiziţii). În plus, sancţiunile pentru încălcările obişnuite (până la 5% din veniturile anuale) sunt mult mai mari decât cele aplicate pentru concurenţa neloială (0,5% din venituri). O parte din problemă este şi incapacitatea legală de sancţionare a persoanelor juridice.

4. Concluzii şi acţiuni recomandate

4.1. Considerente generale

Semnarea acordului de asociere cu Uniunea Europeană, care aduce cu sine o gamă largă de fonduri şi programe de susţinere, reprezintă o fereastră de oportunităţi fără precedent pentru Republica Moldova şi pentru sectorul privat, pentru o evoluţie completă şi durabilă pe o piaţă mai puternică şi mai corectă. Acesta este probabil cea mai valoroasă şansă pe care a avut-o Republica Moldova de la începutul crizei pentru ca într-un final să se restabilească din punct de vedere economic şi să revină la tendinţa care riscă să se transforme într-o stagnare cronică. Nu este necesar să spunem că reformele economice şi sociale nu pot fi adoptate fără o susţinere politică dedicată, inclusiv din partea diferitor actori ai societăţii, printre care afacerile au un rol activ aparte.

După cum este corect indicat în nota informativă anexată la proiectul de lege cu privire la integritate, necesitatea de a dezvolta şi consolida sistemul naţional de integritate şi combaterea corupţiei derivă din angajamentele pe care Guvernul Republicii Moldova le-a luat faţă de parteneri la nivel internaţional şi în special faţă de Uniunea Europeană. Ceea ce este relevant pentru această analiză este faptul că Guvernul s-a angajat într-o acţiune holistică care are ca scop construirea integrităţii publice şi a unui climat „zero toleranţă" faţă de corupţie. Chiar dacă aceste angajamente s-au format în baza unor auspicii corecte şi par să indice obiectivele corecte, Guvernul trebuie să respecte aceste angajamente şi să asigure implementarea acestora în conformitate cu legea. Având în vedere dificultăţile curente şi specifice întâlnite în lupta cu corupţia şi de către sectorul privat, în lumina standardelor internaţionale şi a bunelor practici, o serie de acţiuni s-ar putea dovedi efective în atenuarea unui astfel de risc sau în reducerea prezenţei şi a impactului. Activităţile trebuie să fie abordate în mod organic, cu implicarea reprezentanţilor autorităţilor publice şi a sectorului privat. Ele trebuie să fie parte a unei strategii sistemice, amănunţite şi profunde, menite să combată şi, în cele din urmă, să elimine corupţia din cadrul şi în afara sectorului privat. Este important ca recomandările menţionate în continuare să fie implementate în calitate de „soft law" – prin stimularea şi susţinerea agenţilor economici de a le respecta, fără a fi impuse ca norme obligatorii.

4.2. Modernizarea mecanismelor de depunere a plângerilor externe și de raportare internă

Introducerea unor mecanisme practice și ușor accesibile de către public, de depunere a plângerilor pentru a gestiona rapoartele cu privire la activitățile de corupție poate ajuta la consolidarea responsabilității și transparenței entităților din sectorul public și cel privat. În același timp, acestea constituie un canal important, aflat la dispoziția întreprinderilor mici pentru a denunța actele de corupție. Obiectivul mecanismului public de depunere a plângerilor este de a permite oricărei persoane care deține informații despre acte de corupție sau abuzul în serviciu să le raporteze către autoritățile competente.

În general, oamenii de afaceri pot utiliza trei căi diferite pentru a raporta actele de corupție:

- completarea unei plângeri prin intermediul unei proceduri interne a companiei;
- contactarea unei agenții publice;
- utilizarea mass-mediei pentru a face cazul public.

Creșterea nivelului de raportare a actelor de corupție în rândul întreprinderilor mici ar asigura descoperirea contravențiilor similare, precum și identificarea și implementarea strategiilor corespunzătoare de prevenire a corupției.

De ce sistemele publice de raportare deseori nu funcționează în cazul întreprinderilor mici? Există o serie de provocări pe care autoritățile naționale anticorupție și alți actori trebuie să le abordeze pentru a face mecanismele de raportare mai accesibile și efective pentru IMM-uri, în special lipsa cunoștințelor în domeniu; accesul limitat la agențiile publice, inclusiv la agențiile anticorupție; lipsa de încredere; resurse limitate; frica de represalii; aptitudini de scris și citit limitate; îmbunătățirea cunoștințelor juridice și accesului la justiție a întreprinderilor mici și mijlocii; neinvestigarea tuturor cazurilor mici de corupție.

Recomandări:

- **Sensibilizarea și educarea publicului larg**. Chiar dacă sensibilizarea publicului larg este parte a strategiilor naționale anticorupție, unele din principalele motive pentru care întreprinderile nu raportează cazurile de corupție (în special opinia conform căreia nimic nu se va schimba și lipsa cunoștințelor despre modalitatea și instituția unde acestea pot fi raportate cazurile) atestă lacunele evidente în privința sensibilizării publicului larg. Autoritățile publice, în particular CNA, trebuie să continue și să extindă activitățile de sensibilizare a publicului larg, prin stimularea acestora de a raporta actele de corupție.
- **Protejarea IMM-urilor și persoanelor care raportează acte de corupție**. Dacă raportarea actelor de corupție de către IMM-uri va fi încurajată, trebuie să fie implementate garanții corespunzătoare pentru a-i proteja pe cei care raportează suspiciunile și experiențele de pe urma represaliilor. Problemele cu care se confruntă întreprinderile în contextul respectiv au fost documentate într-o serie de studii, care au analizat activitatea antreprenorilor ce au raportat acte de corupție agențiilor din sectorul public. Dificultățile constau în faptul că persoanele care denunță actele de corupție sunt discriminate, hărțuite, intimidate sau sunt supuse represaliilor după ce au raportat ceea ce ei au considerat a fi conduită ilegală. Autoritățile publice să evalueze periodic în ce măsură canalele de recepționare a informațiilor privind actele de corupție protejează persoanele în cauză și nu admit scurgerile de informații sau deconspirarea persoanei. În egală măsură, trebuie instituite și aplicate măsuri specifice în dependență de faptul dacă depunerea unor informații a dus la inițierea unei anchete, de etapa realizării anchete și alte măsuri similare.
- **Aplicarea ghișeului unic de raportare a actelor de corupție.** Prezentul raport descrie în pct. deficiențele ce țin de aplicarea sistemului liniilor telefonice anticorupție, în particular, problemele de care se va lovi persoana care dorește să denunțe actele de corupție pe care le cunoaște. Pentru a depăși aceste deficiențe se recomandă instituirea unei linii telefonice unice, la nivel național, la care vor fi informațiile de orice nivel, privind actele de corupție, vor fi raportate, recepționate și examinate. O astfel de linie telefonică trebuie să fie identificată printr-un număr telefonic simplu și ușor memorabil, care va fi promovat și plasat în toate resursele promoționale ale autorităților publice. O astfel de linie telefonică va avea rolul unui ghișeu unic care va recepționa apelul și îl va clasifica și direcționa apelul în dependență de categoria informației recepționate.

- **Aplicarea liniilor de raportare la nivelul agenților economici.** Autoritățile publice trebuie să stimuleze și să recomande agenților economic să aplice sisteme de raportare internă a actelor de corupție. În această privință, agenții economici vor dispune de anumite punct de recepție a informațiilor (linie telefonică, adresă email, boxă de recepționarea a documentelor scrise) la care angajații agentului economic pot raporta acte de corupție. Este evident că aceste măsuri sunt realiste pentru întreprinderile mari, în special, cele transfrontaliere, iar implementarea acestor măsuri ar putea fi problematică în cazul IMM-urilor. În acest caz, autoritățile publice trebuie să stimuleze asociațiile de business de ramură să devină acele puncte de recepție a informațiilor ce țin de actele de corupție.

4.3. Cooperarea dintre autoritățile anticorupție și asociațiile de întreprinderi, camerele de comerț și organizațiile neguvernamentale

În situația în care există un nivel scăzut de cooperare între autoritățile anticorupție și asociațiile de întreprinderi, camerele de comerț și ONG-uri, ultimele colectează plângerile antreprenorilor și se întâlnesc în ședințe regulate cu autoritățile anticorupție sau cu alte instituții publice relevante pentru a discuta problemele cu care se confruntă întreprinderile și situațiile în care întreprinderile sunt frecvent impuse să ofere mită. Dacă există un nivel mediu de cooperare, asociațiile de întreprinderi, camerele de comerț și ONG-urile colectează plângerile și rapoartele IMM-urilor și le transmit agențiilor naționale anticorupție pentru investigare. Dacă totuși există un nivel ridicat de cooperare, asociațiile de întreprinderi, camerele de comerț și ONG-urile colectează plângerile și rapoartele întreprinderilor, monitorizează eligibilitatea (asigurându-se că prezintă cazuri de corupție și nu alte contravenții) și plenitudinea (asigurându-se că toate informațiile solicitate sunt disponibile) înainte de a le transmite agențiilor anticorupție pentru investigare. Având în vedere situația din Republica Moldova, este foarte important ca toate părțile interesate relevante să înființeze o rețea incluzivă, în cadrul căreia autoritățile publice și asociațiile de întreprinderi locale să se poată întruni și discuta punctele de colaborare.

Recomandări:

- **Rolul pro-activ al CNA**. CNA trebuie să preia rolul de lider în stimularea activităților de cooperare. Un prim pas în această direcție ar putea fi crearea unui comitet consultativ în domeniul anticorupției, care va întruni reprezentanții mediului de afaceri și autoritățile de profil. Comitetul trebuie să devină o platformă de dialog între mediul de afaceri și cel public, în cadrul căreia vor fi examinate orice aspecte și inițiative care vizează actele de corupție. În această privință este binevenită experiența altor autorități care au creat comitete similare (spre exemplu, Grupul de lucru AIR de pe lîngă Ministerul Economiei).

4.4. Rolul pro-activ al asociațiilor de întreprinderi

Asociațiile de întreprinderi, care întrunesc IMM-urile dintr-o anumită zonă geografică sau sector de afaceri, pot face multe pentru a îmbunătăți eficiența inițiativelor anticorupție lansate de întreprinderi individuale. Una dintre cele mai importante modalități prin care astfel de asociații pot susține IMM-urile este să acționeze în calitate de punct de contact și în calitate de coordonator al activității colective. Ele pot servi drept platforme de discuții pentru a ajunge la acorduri comune și asumarea de angajamente privind respectarea normelor etice – inclusiv acorduri colective privind stabilirea și respectarea codul de conduită – și pentru a realiza alte acțiuni comune de prevenire a practicilor de corupție.

În afara de organizarea și facilitarea acțiunilor colective, asociațiile de întreprinderi din unele țări au lansat inițiative de înmânare a cetățeniei corporative pentru diferite categorii de companii ca semn de recunoaștere a conduitei de afaceri etice și respectării standardelor anticorupție. Astfel de concursuri sunt voluntare și, dacă sunt conectate cu unele stimulente – de exemplu acces mai ușor la finanțare – pot atrage mai mulți participanți. Camerele de comerț pot, la fel, oferi asistență IMM-urilor în combaterea actelor de corupție prin intermediul activităților menționate mai sus. Aceștia pot de exemplu să instruiască întreprinzătorii și să îi ajute să recunoască costurile corupției pe termen lung în comparație cu avantajele pe termen scurt, câștigate din acțiuni precum mituirea unui inspector pentru a evita impozitarea.

În multe IMM-uri, din cauza resurselor umane limitate, managerii pot fi puși în situația de a nu lua în considerare consecințele practicilor corupte. Exemple de măsuri care pot fi luate de asociațiile de întreprinderi, sindicate și camerele de comerț, și care pot contribui semnificativ prin:

- organizarea și facilitatea acțiunilor colective și oferirea oportunităților de stabilire a relațiilor și schimb de informații;
- oferirea de asistență pentru IMM-uri la încheierea acordurilor colective, precum standardele anticorupție, principiile etice în afaceri și codurile de conduită;
- crearea serviciilor de asistență și a comitetelor pentru depunerea plângerilor de către membri;
- formarea de confederații ale asociații de întreprinderi pentru a avea o influență mai mare (lobby pentru schimbare) asupra autorităților de niveluri mai înalte.

De asemenea, ONG-urile pot oferi asistență IMM-urilor în combaterea corupției prin realizarea studiilor, publicarea informațiilor, instruirea întreprinderilor, sensibilizare și preluarea unor sarcini sugerate mai sus pentru asociațiile de întreprinderi. Utilitatea ONG-urilor în acest sens depinde de obicei de forța și aria de acoperire a ONG-ului respectiv și de nivelul de încredere pe care îl are în lumea afacerilor. Referitor la sensibilizarea, de exemplu, mai multe sondaje și interviuri au arătat că unele IMM-uri ar aprecia mai mult crearea unui ONG neutru, care să publice în mod anonim în mass-media practicile de corupție demonstrate. În acest caz, exemple de măsuri pentru ONG-uri, care pot avea o contribuție s emnificativă, sunt:

- realizarea de studii, colectarea și diseminarea de date și evaluarea cu regularitate a domeniului de aplicare și a dinamicii corupției ce afectează IMM-urile;
- oferirea oportunităților de formare și instruire cu privire la măsurile anticorupție pentru întreprinzători;
- realizarea campaniilor de sensibilizare;
- dezvăluirea practicilor de corupție ale funcționarilor publici și a altor companii;
- organizarea concursurilor și premierilor pentru practici etice de afaceri;
- publicarea informațiilor despre practicile bune și rele;
- oferirea de asistență juridică;
- instituirea de linii telefonice de urgență pentru denunțarea actelor de corupție;
- oferirea de asistență între întreprinderi.

Recomandări:

- **Crearea unei rețele a asociațiilor de business pro-active**. Autoritățile responsabile de combaterea corupției nu vor reuși să asigure o interacțiune continuă și în mod individual cu toți agenții economici. Totuși, o astfel de interacțiune poate fi asigurată prin intermediul asociațiilor de business. Este important ca CNA să identifice astfel de asociații de business care vor avea calitatea de coordonator, să mențină o legătură permanentă cu acestea (eventual, prin intermediul comitetului de cooperare) și să stimuleze diseminarea de către aceste asociații a informațiilor către membrii său.

4.5. Îmbunătățirea proceselor de activitate și eticii

În ceea ce privește îmbunătățirea proceselor de activitate și etica, încurajării activității antreprenoriale și promovării creșterii durabile a afacerii, există mai multe exemple de parteneriat de succes dintre IMM-uri și companiile multinaționale (în special acele care fac parte din inițiativa „Global Compact" a Organizației Națiunilor Unite[36]). În contextul asistării IMM-urilor în combaterea corupției, parteneriatele respective pot fi consolidate prin diferite metode. De exemplu, seturile de instrumente pot include prevederi cu privire la evaluarea și monitorizarea măsurii în care partenerii de afaceri (agenți, furnizori etc.) respectă normele de etică. Având în vedere că argumentarea economică este unul dintre cele mai importante elemente ale strategiei anticorupție pentru IMM-uri, normele de conformare pot funcționa bine în cazul companiilor mai mici dacă partenerii din cadrul lanțului de aprovizionare – în multe cazuri – principali lor clienți – solicită aderarea la aceste

[36] https://www.unglobalcompact.org/

standarde drept condiție pentru inițierea unei relații de afaceri. În afară de solicitarea unor forme de conduită etică, companiile mai mari pot de asemenea oferi asistență IMM-urilor în probleme ce țin de corupție, utilizând puterea de negociere mai mare de care dispun și făcându-se auzite de către Guvern. Companiile mari multinaționale, care au făcut investiții mari în anumite regiuni geografice, sunt parteneri buni în această privință. O altă opțiune care trebuie luată în considerare este convocarea meselor rotunde pentru a face schimb de experiență și a discuta problemele existente, planuri de acțiuni și strategiile încheiate cu alte întreprinderi. În acest caz, exemple de măsuri posibile includ:

- elaborarea unui sistem de promovare a eticii în afaceri și a standardelor anticorupție pentru lanțurile de aprovizionare, implicând introducerea unui sistem de stimulente și sancțiuni;
- implicarea partenerilor din cadrul lanțurilor de aprovizionare în semnarea unor acorduri anticorupție;
- stabilirea alianțelor cu companii multinaționale cu scopul de a utiliza influența și puterea lor de negociere pentru a oferi susținere IMM-urilor în combaterea corupției;
- convocarea, cu regularitate, a meselor rotunde cu partenerii din cadru lanțului de aprovizionare cu scopul de a face schimb de experiențe, a discuta problemele și a evalua posibilitățile unei acțiuni comune;
- lansarea inițiativelor anticorupție în cadrul unor anumite sectoare economice și a grupurilor de firme;
- formarea unor alianțe specifice cu părțile interesate (de ex. cu băncile, prestatorii de tehnologii informaționale și comunicații (TIC) și companiile mari) cu scopul de a încuraja un anumit grup sau sector de întreprinderi mai mici să lupte cu corupția prin intermediul unor stimulente speciale;
- implicarea prestatorilor de servicii TIC (companiile de tehnologii informaționale și telecomunicații) și câștigarea susținerii acestora pentru realizarea inițiativelor anticorupție specifice (în special în domeniul instruirii și sensibilizării);
- explorarea posibilităților de implicare a instituțiilor financiare pentru a ajuta IMM-le să combată corupției (de ex. prin facilitarea accesului la credite pentru a premia bunele practici de afaceri sau pentru a permite antreprenorilor să inițieze procese judiciare);
- consolidarea coalițiilor de afaceri prin stabilirea unor cerințe speciale pentru IMM-uri;
- inițierea negocierilor pentru a adapta codurile de conduită existente la necesitățile întreprinderilor mici.

4.6. Mecanisme de prevenire și control intern pentru IMM

Întreprinderile trebuie să adopte măsuri suplimentare, în mod independent față de alți actori, pentru a preveni și a sancționa corupția, și să evalueze potențialul de aplicare a acestora în IMM-uri. Deși acele instrumentele pot fi utile în cazul unor întreprinderi, este clar că majoritatea IMM-urilor din țările în curs de dezvoltare ar fi incapabile să supraviețuiască într-un mediu corupt prin simpla proclamare a politicii „zero toleranță". Instrumentele prezentate mai jos pot fi aplicate de către IMM-urile care pot să se abțină de la acte de corupție, fără a se confrunta cu un dezavantaj concurențial sau fără a fi scoși din afacere, și trebuie să fie aplicate în paralel cu eforturile Guvernului și instituțiilor intermediare de combatere a corupției.

Recomandări:

- **Implementarea politicilor interne de către agenții economici.** CNA trebuie să stimuleze agenții economici să aplice politici interne de prevenire și control a actelor de corupție. Politicile în cauză trebuie să fie simplu de implementat, să nu implice costuri, dar să fie eficiente. La modul practic, se recomandă ca CNA să elaboreze modelul unei liste de verificare (checklist), care va fi conține principalele aspecte pe care trebui să le ia în considerație agentul economic. Un astfel de document va servi nu doar ca mecanism de verificare a nivelului de implementare a politicilor, ci și de instruire/informare a agenților economici despre măsurile pe care trebuie să le îndeplinească. Anexa II ar putea constitui drept model la elaborarea unei astfel de liste de verificare.

4.7. Coduri de conduită

De obicei, companiile din întreaga lume pun în aplicare un cod de conduită (sau principiile și standardele de etică în afaceri) privind interzicerea tuturor formele de corupție pentru a-și demonstra angajamentul în lupta cu corupția. Totuși, există dovezi că întreprinderile mici nu se simt confortabil să introducă astfel de coduri sau nu se așteaptă la eventuale câștiguri sau avantaje de pe urma acestora. În mod particular, IMM-urile au dubii că astfel de coduri ar putea să le ajute să facă față mai bine unui mediu de afaceri corupt, deoarece le creează un dezavantaj în comparație cu concurenții care nu au aderat la acest cod. Totuși, dacă sunt adoptate la nivelul unui întreg sector economic, de către un număr mare de IMM-uri, astfel de coduri pot fi un instrument valoros pentru a promova integritatea în sectoarele dominate de întreprinderi mai mici. Un cod de conduită este un instrument de management important în stabilirea și exprimarea valorilor, responsabilităților, obligațiilor, ambițiilor etice și modului de funcționare al companiei. Acesta de asemenea servește drept referință în susținerea procesului decizional de zi cu zi, deoarece clarifică misiunea și principiile corporative, conectându-le cu normele de conduită profesională. Un cod de conduită poate fi efectiv și util în practică doar atunci când este diseminat, implementat, monitorizat și încorporat la toate nivele, astfel încât să influențeze comportamentul.

Un cod de conduită trebuie:

- să stabilească valorile și principiile de bază ale companiei, care să orienteze deciziile;
- să precizeze metodele de abordare a problemelor specifice, care sunt în conformitate cu valorile corporative;
- să descrie modurile în care angajații pot obține îndrumări în situații complexe sau neclare din punct de vedere etic;
- să ofere detalii despre modul de raportare a cazurilor de încălcare a codului;
- să ofere un set de stimulente și sancțiuni, care să asigure conformarea.

De asemenea, codul de conduită trebuie să fie elaborat astfel încât:

- să stabilească clar obiectivele care urmează să fie îndeplinite de coduri;
- să asigure susținerea și implementarea codului de angajații de la toate nivelurile companiei;
- să reflecte actele legislative și normative relevante;
- să fie scris într-un mod simplu și clar, evitând argoul juridic și diateza pasivă;
- să facă referință la situații din viața reală (în special în cazul interdicțiilor);
- să includă exemple practice;
- să includă resurse pentru informații și orientări suplimentare;
- să fie ușor de utilizat, în caz contrar acesta nu va fi folosit.

Recomandări:

- **Aprobarea Codului de conduită**. Se recomandă ca CNA să elaboreze un cod, care va servi ca model pentru agenții economici, și care va fi diseminat agenților economici în particular prin intermediul paginii web a CNA.
- **Aderarea agenților economici la codul de conduită în afaceri**. CNA va îndemna agenții economici să adere la codul de conduită. Codul va avea caracter de recomandare, iar aderarea la acesta se va face benevol.

4.8. Entitatea responsabilă de politici de etică

Trebuie stimulată desemnarea unei entități interne – subdiviziune a întreprinderii sau un angajat (ofițer responsabil de politici de etică)– responsabile de respectarea normelor stabilite, a codurilor și a politicilor de către angajați. Entitatea în cauză va organiza instruirea personalului, evaluarea conformității, resurse corespunzătoare pentru ofițerul și angajații responsabili de etică, protecția persoanelor, care raportează abuzul în serviciu sau acțiunile pe care le consideră opuse

principiilor codului. Măsurile în cauză ar putea să nu fie aplicabile în întreprinderile mai mici, fiindcă relațiile dintre angajați sunt mai informale și, din cauza numărului relativ mic de angajați care lucrează într-o IMM, anonimatul nu poate fi garantat. Introducerea politicii ușilor deschise sau instituirea unor cutii pentru plângerile anonime sunt alternative posibile. În plus, după cum este menționat mai sus, sistemul de raportare se poate baza pe surse externe și pe specialiști care nu fac parte din personal, dar care pot fi contactați ori de câte ori apare o neregularitate suspectă.

4.9. Instruirea publicului larg și angajaților agenților economici

Instruirea proprietarilor și a angajaților IMM-lor este de obicei menționată drept instrument important de prevenire eficace a corupției. Instruirea și formarea profesională a angajaților este un proces continuu. Prima etapă de sensibilizare a angajaților poate fi combinată cu seminare de instruire. A doua etapă este transformarea acțiunilor de sensibilizare cu privire la problemele existente în acțiuni prin implementarea bunelor practici și schimbarea comportamentului.

Sensibilizarea personalului îi va ajuta pe oameni să înțeleagă importanța provocării de a depăși practicile corupte. Reprezentanții din diferite departamente pot la fel să participe la diseminarea bunelor practici cu ajutorul echipelor proprii și prin implicarea personalului în procesul de examinare și în procedurile de raportare. Informarea corectă (prin intermediul posterelor și broșurilor) ce reamintește personalului despre politica de „toleranță zero" a companiei, poate fi un instrument eficient pentru formarea unei culturi de încredere și transparență, în special în mediile mici.

O atenție deosebită ar trebui să se acorde instruirii „ofițerului responsabil de problemele de etică". Dat fiind faptul că această persoană va fi primul punct de referință pentru angajații care caută îndrumare, ea trebuie să înțeleagă bine problema. Deoarece sesiunile de instruire regulate și intensive pot fi costisitoare pentru IMM-uri, ofițerul responsabil de probleme de etică poate participa la întâlniri cu experții sau poate păstra contactul (printr-un site sau email dedicat) pentru a înțelege mai bine esența problemelor relevante.

Recomandări:

- **Elaborarea și diseminarea publică a materialelor instructive**. CNA trebuie să stimuleze și faciliteze și instruirea angajaților agenților economici. Organizarea unor seminare poate fi anevoioasă și costisitoare atît pentru IMM-uri, cît și pentru CNA. În aceste condiții, varianta optimă ar putea fi elaborarea unor materiale instructive de către CNA și plasarea acestora pe pagina web proprie. Este important ca aceste materiale instructive să fie laconice și practice, să examineze și să ofere soluții pentru diferite situații care țin de actele de corupție.
- **Crearea unei platforme informative pe pagina web a CNA**. Este binevenită crearea unei secțiuni informative pe pagina web a CNA, care va conține materiale instructive, recomandări practice, documente model pentru agenții economici (lista de verificare, modelul codului de conduită).

4.10. Păstrarea documentației, a registrelor și a informațiilor dezvăluite în situațiile financiare

Companiile trebuie să asigure păstrarea întregii documentații financiare aferente activității entității pentru un număr de ani stabilit, indicând graficul de distrugere a principalelor registre contabile și documentației justificative. Legislația trebuie să definească clar ce reprezintă un document sau o sursă de informații, iar documentul și informațiile originale trebuie să fie reținute (originalele documentelor precum contracte, acorduri, garanții și titluri de proprietate pot fi cerute pentru alte scopuri, inclusiv pentru a fi prezentate în calitate de dovezi în instanțele de judecată). Companiile trebuie să evite evidența în afara registrelor; înregistrarea cheltuielilor inexistente; înregistrarea elementele de pasiv al căror obiect nu este concret identificat; utilizarea documentelor false; și distrugerea intenționată a documentelor contabile, atunci când legea nu o prevede.

Acțiunile specificate mai sus sunt doar un exemplu de instrumente disponibile care pot spori integritatea sectorului privat, și în special al întreprinderilor mici și mijlocii. Bineînțeles, orice pas făcut trebuie să fie parte a întregului sistem care necesită atenție și angajament continuu din partea autorităților publice și a reprezentanților întreprinderii. Acțiunile unei părți fără participarea celeilalte părți va duce la risipa resurselor și la frustrare, cu o posibilă polarizare a acestor două părți.

Anexa I: Analiza nivelului de conformitate a legislației existente cu standardele comune internaționale privind prevenirea și combaterea corupției în sectorul privat

Dificultăți practice	Dispoziția pertinentă a tratatului internațional cu descriere și orientări tehnice	Nr.rec.	Opțiuni detaliate	Nivelul de intervenție (nivel legislativ / normativ, instituțional / organizațional, de politici sau un alt nivel)	Entitatea responsabilă	obligatoriu sau preferabil	Nivelul de conformitate a țării (înalt, mediu sau redus) Articolul / legea relevantă
Sancțiuni civile, administrative sau penale pentru sectorul privat	**UNCAC, Art. 12 alin. (1) lit. a)** <u>Orientări tehnice privind UNCAC:</u> În procesul de examinare a legislației și regimului de reglementare, statele pot analiza activitatea organizațiilor și entităților internaționale pentru orientare sau inspirație. Standardele Internaționale pentru Audit (SIA) sunt în prezent în proces de revizuire. SIA 240 a fost revizuit recent și se axează pe comportamentul așteptat de la un auditor, care se confruntă cu frauda în timpul certificări situațiilor financiare, ceea ce ar putea spori contribuția acestei profesii în prevenirea și depistarea corupției. În principiu, mediul de afaceri este cel care trebuie să implementeze acele standarde, dar statele pot fără nici o îndoială să susțină acest proces în diferite moduri. Statele părți pot avea sancțiuni penale adecvate pentru persoanele fizice implicate în acte de corupție în sectorul privat.	1	Fiecare stat parte ia, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, măsuri pentru prevenirea corupției implicând sectorul privat, întărirea normelor de contabilitate și audit în sectorul privat, si, dacă este cazul, prevederea de sancțiuni civile, administrative s au penale eficiente, proporționale și punitive în caz de nerespectare a acestor măsuri	**legislativ / normativ**	Statul / întreprinderile	Obligatoriu	Mediu Legea relevantă: ·Legea contabilității nr.113/2007 ·Legea nr.61/2007 privind activitatea de audit ·Standardele Naționale de Contabilitate ·Standardele Internaționale de Audit Codul contravențional (art.295)
	Convenția penală privind corupția a Consiliului Europei **Art. 2 - Corupția activă a agenților publici naționali** **Art. 4 - Corupția membrilor adunărilor publice naționale** **Art. 6 - Corupția membrilor adunărilor publice străine** **Art. 5 - Corupția agenților publici străini** **Art. 9 - Corupția funcționarilor internaționali** **Art. 10 – Corupția membrilor adunărilor parlamentare internaționale**	2	Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracțiune penală în conformitate cu dreptul său intern, în cazul când actul a fost comis intenționat, faptul unuia dintre agenții săi publici de a solicita sau primi, direct sau indirect, orice avantaj necuvenit pentru el însuși sau pentru oricine altcineva, sau de a accepta o ofertă sau o promisiune a unui avantaj	**legislativ**	Statul	Obligatoriu	Înalt Legile relevante: ·Art. 15-17 din Legea nr.90/2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției ·Art. 324, 325, 333 și 334 din Codul penal

	Art. 11 – Corupția judecătorilor și agenților curților internaționale		pentru a efectua sau a se abține de la efectuarea unui act în exercițiul funcțiunilor lui. (Acest articol se extinde asupra agenților publici străini, membrilor adunărilor publice naționale, străine și internaționale, la fel și asupra judecătorilor și agenților internaționali)				
	Convenția penală privind corupția a Consiliului Europei **Art. 7 – Corupția activă în sectorul privat**	3	Fiecare parte adoptă măsurile legislative sau alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracțiune penală în conformitate cu dreptul său intern, în cazul când actul a fost comis intenționat, în cadrul unei activități comerciale, faptul de a promite, de a oferi sau de a da, direct sau indirect, orice avantaj necuvenit oricărei persoane care conduce sau lucrează în cadrul unei entități din sectorul privat, pentru ea însăși sau pentru altcineva, pentru ca persoana să efectueze sau să se abțină de la efectuarea unui act, încălcând îndatoririle sale.	**legislativ**	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea relevantă: ·Art. 334 din Codul penal
	Convenția penală privind corupția a Consiliului Europei **Art. 8 – Corupția pasivă în sectorul privat**	4	Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracțiune penală în conformitate cu dreptul său intern, atunci când actul a fost comis intenționat, în cadrul unei activități comerciale, acțiunea oricărei persoane care conduce sau lucrează în cadrul unei entități din sectorul privat de a solicita sau primi, direct sau prin intermediul unui terț, un avantaj necuvenit sau de a accepta oferirea sau promisiunea unui asemenea avantaj, pentru ea însăși sau pentru oricine altcineva, pentru ca persoana să efectueze sau să se abțină de la efectuarea unui act, încălcând îndatoririle sale.	**legislativ**	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea relevantă: ·Art. 333 din Codul penal

			avantaj, pentru ea însăși sau pentru oricine altcineva, pentru ca persoana să efectueze sau să se abțină de la efectuarea unui act, încălcând îndatoririle sale.				
Sancțiuni civile, administrative sau penale pentru sectorul privat	**UNCAC, Art. 12 alin. (1) lit. b)** Orientări tehnice privind UNCAC: Instanțele de judecată și alte autorități de reglementare trebuie să dispună de autoritatea de a impune un șir de sancțiuni diferite, care ar putea include sancțiuni financiare, sancțiuni de confiscare și compensare, excluderi, supravegherea sau închiderea companiilor, descalificarea directorilor și suspendarea acreditării profesionale pentru contabilii companiei și pentru avocați. Convenția penală privind corupția a Consiliului Europei Art. 19 – Sancțiuni și măsuri 1) Ținând cont de gravitatea infracțiunilor penale stabilite în virtutea prezentei Convenții, fiecare parte prevede, referitor la infracțiunile stabilite conform articolelor de la 2 la 14, sancțiuni și măsuri eficiente, proporționale și de prevenire, incluzând, în cazurile când ele sunt comise de către persoane fizice, sancțiuni privative de libertate care pot duce la extrădare. 2) Fiecare parte se asigură că în caz de responsabilitate stabilită în virtutea articolului 18, paragrafele 1 și 2, persoanele juridice să fie pasibile de sancțiuni eficiente, proporționale și de prevenire de natură penală sau nepenală, inclusiv de sancțiuni pecuniare. 3) Fiecare parte adoptă măsurile legislative și	5	Fiecare stat parte **prevede**, dacă este **necesar,** sancțiuni civile, administrative sau penale eficiente, proporționate și punitive în caz de nerespectare a acestor măsuri	**legislativ**	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea relevantă: ·Art. 98 alin. (2) lit. d) și e), 106 și 1061 din Codul penal (cu privire la sancțiunile de confiscare și compensare) ·Art. 333, 334, 333 și 335 din Codul penal (cu privire la aplicarea amenzilor, detenție, excludere, supravegherea sau închiderea companiilor, descalificarea directorilor și suspendarea acreditării profesionale) Art. 21 alin. (3), 333, 334 și 335 din Codul penal (stabilește răspunderea penală pentru persoanele juridice)

	alte măsuri care se dovedesc necesare care să-i permită confiscarea sau alt mod de privare de instrumente și produse ale infracțiunilor penale stabilite în virtutea prezentei Convenții, sau de bunuri a căror valoare corespunde acestor produse.						
Măsurile de promovare a cooperării dintre aplicarea legii și sectorul privat	**UNCAC, Art. 12. alin (2) lit. a)** Măsurile care permit atingerea acestor obiective POT include, printre altele: a) Promovarea cooperării între serviciile de investigații și de reprimare și instituțiile private vizate; Orientări tehnice privind UNCAC: Articolul 39 abordează promovarea cooperării dintre organele de drept și entitățile private vizate. Deși s-ar putea să nu existe o obligație specifică de a raporta infracțiunea către organele de drept – cu toate că unele țări pot cere raportarea infracțiunilor de spălarea de bani – statele părți trebuie să încurajeze persoanele juridice să raporteze infracțiunile de corupție către organele de drept, chiar dacă ar fi preferabil să existe obligații statutare ale tuturor persoanelor fizice și juridice de a raporta crimele către organele de drept.	6	Organele de drept, la rândul lor, trebuie să: examineze posibilitatea de a planifica și organiza **seminare de sensibilizare a publicului larg**	Legislativ Instituțional și de politici	Statul	Preferabil	Înalt Legea relevantă: ·Art. 14 alin. (3) din Legea nr.90/2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției *(Autoritățile administrației publice, organizațiile necomerciale, alți reprezentanți ai societății civile desfășoară, separat sau în comun, activități în domeniul prevenirii corupției prin schimb de informații, de experți, prin cercetarea și identificarea cauzelor corupției, instruirea personalului, organizarea sistematică a campaniilor informaționale de sensibilizare a populației, realizarea și difuzarea materialelor publicitare privind riscurile corupției, realizarea unor inițiative social-economice și prin alte acțiuni în domeniu.)*

		7	stabilească **punte de contact** unice	Legislativ instituțional	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea relevantă: ·Legea nr.252/2013 pentru aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție (Legea impune tuturor organelor publice să creeze și să mențină linii telefonice anticorupție)
		8	precum și să ofere **recomandări preventive.**	de politici	Statul	Preferabil	Înalt Legea relevantă: ·Art. 4 alin. (1) lit. e) din Legea nr 1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție (prevede ca SNC trebuie să asigure realizarea evaluării riscurilor de corupție din cadrul autorităților publice și instituțiilor prin oferirea instruirii, îndrumării, monitorizării și analiza datelor cu privire la evaluarea riscurilor de corupție și să coordoneze elaborarea și îndeplinirea planurilor de integritate)

	Convenția civilă privind corupția a Consiliului Europei **Articolul 9 Protecția salariaților**		Fiecare parte prevede în dreptul său intern o protecție adecvată împotriva oricărei sancțiuni nejustificate față de salariații care, de bună-credință și pe bază de suspiciuni legitime, denunță faptele de corupție persoanelor sau autorităților responsabile.	**Legislativ**	Statul	Obligatoriu	Redus Legea: nu este aplicabil Legea cu privire la prevenirea și combaterea corupției și Legea privind Codul de conduită a funcționarului public stabilesc dispoziții ce au ca scop protecția de răzbunare împotriva funcționarilor publici care denunță actele de corupție. Totuși, aceste dispoziții nu se aplică în cazul funcționarilor care nu dețin o funcție publică.
Prevenirea corupției în sectorul privat	**UNCAC, Art. 5. Politici și practici de prevenire a corupției** Orientări tehnice privind UNCAC: Statele părți trebuie să impună – sau să solicite burselor sau altor agenții de reglementare să impună — ca astfel de standarde sau proceduri să fie parte a regulilor de admitere pentru companiile cotate public." Acestea trebuie să fie integrate într-un program de etică și conduită în afaceri, pentru a se asigura că personalul companiei, indiferent de activitățile realizate, înțelege și aplică valorile și principiile entității în activitatea lor cotidiană, în relațiile de muncă și în procesul decizional, și respectă cadrul legislativ, organizațional, profesional și normativ.	9	Referitor la promovarea elaborării de standarde și proceduri menite să garanteze integritatea entităților private vizate, principalele domenii sunt: **codurile de conduită**	Normativ / organizațional	Statul și întreprinderile	Preferabil	Redus Legea: nu este aplicabil
		10	**orientările** privind corupția	De politici	Statul	Preferabil	Redus Legea: nu este aplicabil
		11	**codurile de guvernanță corporativă**	Legislativ și de politici	Întreprinderile	Preferabil	Înalt Legea: ·Art. 31 alin. (2) lit. a) din Legea contabilității Modelul Codului de guvernanță corporativă (este obligatoriu pentru societatea comercială publică și recomandabil pentru alte entități private)

		12	regulamentele pentru **conflicte de interese**	Legislativ	Statul / întreprinderile	Preferabil	Înalt Legea: ·Art. 85 și 86 din Legea nr 1134/2007 privind societățile pe acțiuni Legea nr.16/2008 cu privire la conflictul de interese
		13	**controalele de audit interne**	Legislativ	Statul	Preferabil	Redus Legea: nu este aplicabil Controalele de audit interne sunt obligatorii pentru unele activități speciale (activitate bancară, investiții, servicii), și nu se aplică în cazul întreprinderilor obișnuite.
	UNCAC, Art. 10. Informarea publicului Revizuirea procedurilor administrative „Ținând seama de necesitatea luptei împotriva corupției, fiecare stat parte trebuie să ia, conform principiilor fundamentale ale legislației interne, măsuri pentru a consolida transparența administrației publice, inclusiv privitor la organizării, funcționării și proceselor decizionale, dacă este cazul. Aceste măsuri pot include, în special:”	14	(a) Adoptarea de proceduri sau regulamente care să permită publicului **obținerea, dacă este cazul, a informațiilor** asupra organizării, funcționării și proceselor decizionale de administrație publică, precum și, ținând seama de protecția vieții private și a datelor personale, asupra deciziilor și actelor juridice care îl privește;	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional (impune diferite cerințe privind transparența în timpul procesului decizional de către toate organele publice) Articolul 13 din Legea nr.235/2006 cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător (impune evaluarea ex-ante a impactului de reglementare)

		15	(b) **Simplificarea procedurilor administrative**, dacă este cazul, pentru a simplifica **accesul publicului** la autoritățile decizionale competente; și	Legislativ și instituțional	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional (impune diferite cerințe privind transparența în timpul procesului decizional de către toate organele publice) Articolul 13 din Legea nr.235/2006 cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător (impune evaluarea ex-ante a impactului de reglementare)
		16	(c) **Publicarea informațiilor,** care pot include rapoarte periodice cu privire la riscurile de corupție în administrația publică respectivă	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea relevantă: Art. (5) lit. l) din Legea nr.1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție (prevede că CNA trebuie să prezinte, în fiecare an până pe 31 martie, un raport către Parlament și Guvern cu privire la activitatea sa) Raportul anual este publicat pe site-ul Centului cu o lună înainte de a fi prezentat Parlamentului și Guvernului)

	UNCAC, Art. 6. Organismul sau organismele de prevenire a corupției **Convenția penală privind corupția a Consiliului Europei** **Art. 20 – Autorități specializate** Fiecare parte adoptă măsurile care se dovedesc necesare pentru ca persoanele sau entitățile să se specializeze în lupta împotriva corupției. Ele vor dispune de independența necesară, în cadrul principiilor fundamentale ale sistemului juridic al părții, pentru a putea exercita funcțiunile lor eficient și liber de orice presiune ilicită. părțile supraveghează ca personalul așa-numitor entități să dispună de o pregătire și de resurse financiare adaptate funcțiilor pe care le exercită.	17	(1) Fiecare stat parte face astfel încât, conform principiilor fundamentale ale sistemului său juridic, a)să existe unul sau mai multe **organisme**, după cum convine, **însărcinate să prevină corupția** prin mijloace precum:	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea relevantă: ·Legea nr 1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție ·Art.9 alin. (4) Legea nr.3/2016 cu privire la Procuratură (prevede crearea Procuraturii Anticorupție) ·Legea nr 180/2011 cu privire la Comisia Națională de Integritate
		18	(a) Aplicarea politicilor prevăzute la art. 5 din prezenta Convenție și, dacă este cazul, supervizarea și coordonarea acestei aplicări;	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea relevantă: ·Art. 4-6 din Legea nr.1104/2002 cu privire l a Centrul Național Anticorupție
		19	(b) Sporirea și difuzarea informațiilor privind prevenirea corupției.	De politici	Statul	Obligatoriu	Mediu Document relevant: ·Strategia națională anticorupție pe anii 2011-2016 (Hotărârea Parlamentului nr.154/2011)
		20	2. Fiecare stat parte acordă organismului sau organismelor menționate la alineatul 1 al prezentului articol: a) independența necesară, conform principiilor fundamentale ale sistemului său juridic, pentru a permite exercitarea eficientă a funcțiilor lor la adăpost de orice influență nedorită.	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea relevantă: ·Art. 1 alin. (4) și (3) lit. b) din Legea nr 1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție

		21	b) **Resursele materiale** și personalul specializat necesar,	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea relevantă: ·Art. 1 alin. (2), (12) și alte art. din Legea nr.1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție
		22	c) precum și **formarea** de care acest personal poate avea nevoie pentru a-și exercita funcțiile, trebuie să fie furnizat.	Instituțional	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea relevantă: ·Art. 9 alin. (1) și alte articole din Legea nr.1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție ·Strategia națională anticorupție pe anii 2011-2016 (Hotărârea Parlamentului nr.154/2011)
		23	1.Fiecare stat parte **trebuie** să informeze secretarul general al Organizației Națiunilor Unite despre numele și adresa autorităților care posibil vor asista alte state părți în procesul de elaborare și implementare a măsurilor specifice pentru prevenirea corupției	De politici	Statul	Obligatoriu	Nu se aplică
Standarde și proceduri de garantare a **integrității în sectorul privat**	**UNCAC, Art. 12 alin. (2) lit. b)** Promovarea elaborării standardelor și procedurilor proiectate pentru a garanta integritatea entităților private relevante. <u>Orientări tehnice privind UNCAC:</u> În timp ce regulamentul Guvernului cu privire la sectorul privat poate fi	24	Promovarea elaborării standardelor și procedurilor proiectate pentru a garanta integritatea entităților private relevante, inclusiv: a codurilor de conduită (sau programelor de guvernanță corporativă și de etică) pentru executarea corectă, onorabilă și adecvată a activităților întreprinderii	Legislativ și de politici	Statul	Preferabil	Înalt Legea: ·Art. 31 alin. (2) lit. a) din Legea contabilității ·Modelul Codului de guvernanță corporativă (este obligatoriu pentru societatea comercială publică și recomandabil pentru alte entități private)

	subiect de dezbateri, sectorul privat în sine trebuie să fie conștient necesitatea integrității instituționale, eticii în afaceri și responsabilității sociale corporative pentru părțile interesate (cum ar fi clienți, cumpărători, cetățeni, angajați și acționari). Capacitatea de a aborda aspecte ale politicii întreprinderilor și/sau de a adapta activitățile relaționate cu responsabilitățile și atribuțiile unei organizații, sunt totuși provocări complexe. Organizațiile patronale există pentru a scoate profit. În același timp, întreprinderilor li se impun din ce în ce mai frecvent obligații de către părțile interesate – inclusiv de către autoritățile de reglementare, furnizori, cumpărători și publicul larg – care vor mai mult decât profit. Una dintre metodele utilizate de organizații pentru a aborda aceste obligații aparent diferite este elaborarea codurilor de conduită sau a programelor de guvernanță corporativă și de etică și o aliniere mai apropiată la cerințele și așteptările ce vizează sectorul public. Câteva seturi de principii sau modele au fost elaborate în ultimii ani pentru a oferi surse de inspirație utile.	25	**prevenirea conflictelor de interese**	Legislativ	Statul	Preferabil	Mediu Legea: ·Art. 85 și 86 din Legea nr.1134/2007 privind societățile pe acțiuni (regulile privind conflictul de interese se aplică doar de către societățile pe acțiuni)
		26	pentru promovarea utilizării **bunelor practici comerciale** în rândul întreprinderilor	Regulamentul intern	Întreprinderile	Preferabil	Redus Legea: Nu se aplică
		27	pentru promovarea utilizării **bunelor practici comerciale în raporturile contractuale** ale întreprinderilor cu statul.	Regulamentul intern	Întreprinderile	Preferabil	Redus Legea: Nu se aplică
Transparența în elaborarea și gestionarea entităților corporative	UNCAC, Art. 12 alin. (2) lit. c) Promovarea transparenței în rândul entităților private, inclusiv, dacă este cazul, a măsurilor cu privire la identificarea persoanelor fizice și juridice implicate în elaborarea și gestionarea entităților corporative. Statele părți asigură:	28	există un **organ public cu răspundere juridică** pentru aprobarea formării și **înregistrării companiilor**, precum și pentru primirea conturilor acestora.	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr.220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali

		29	Procedurile de înregistrare a companiei și informațiile pentru persoanele juridice în fiecare țară asigură că **detaliile complete a celor implicați sunt incluse și verificate.**	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr.220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali
		30	Organele publice trebuie să fie autorizați pentru a obține (prin intermediul atribuțiilor obligatorii, a citațiilor eliberate de instanțele de judecată) **informații despre persoanele fizice și juridice** implicate în activități ilicite atunci când astfel de informații sunt solicitate de organele publice pentru a-și îndeplini funcțiile de reglementare.	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Art. 34 și 341 din Legea nr.220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali ·Art. 6 lit. e) și 25 alin. (1) lit. a) din Legea nr.1104/2002 cu privire la Centrul Național Anticorupție
Prevenirea aplicării abuzive a procedurilor ce reglementează activitatea entităților private	**UNCAC, Art. 12 alin. (2) lit. d)** Prevenirea aplicării abuzive a procedurilor ce reglementează activitatea entităților private, inclusiv a procedurilor cu privire la subvențiile și licențele acordate de autoritățile publice pentru activitățile comerciale; Statele părți asigură că toate cerințele de achiziții pentru contractele de achiziții publice sunt în conformitate cu politicile și practicile prevederilor articolului 9.	31	Entitățile, în mod special, trebuie să conștientizeze consecințele neexecutării cerințelor, inclusiv excluderea sau anularea contractelor.	Legislativ	Statul / întreprinderile	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Art. 220 alin. (1) din Codul civil

	Convenția civilă privind corupția a Consiliului Europei **Art. 8 – Validitatea contractelor** 1.Fiecare parte prevede în dreptul său intern că orice contract sau orice clauză a unui contract al cărui obiect este un act de corupție este lovită de nulitate. 2.Fiecare parte prevede în dreptul său intern că orice contractant al cărui consimțământ a fost viciat de un act de corupție poate cere tribunalului anularea acestui contract, fără prejudicierea dreptului său de a cere daune-interese.	32	Statele părți analizează necesitatea continuă pentru anumite tipuri de licențe și autorizații pentru care prevederea nu are relevanță guvernamentală sau strategică directă, pentru care nu există posibilitatea de utilizare greșită și unde forțele sectorului privat pot fi autorități de reglementare a activităților mai eficiente. Pentru care considerațiile relevante trebuie să fie atribuite proceselor de eficientizare a obținerii licențelor și autorizațiilor, inclusiv „ghișeele unice", pentru a elabora standarde de servicii clare și disponibile pe scară largă. Aceste standarde trebuie să fie disponibile pentru toți solicitanții pentru a defini nivelul serviciilor pe care îl așteaptă, documentele necesare și mijloacele disponibile dacă organul emitent nu le respectă.	Legislativ, instituțional și politic	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr.235/2006 cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător ·Legea nr.161/2011 privind implementarea ghișeului unic la desfășurarea activității de întreprinzător ·Strategia reformei regulatorii a activității antreprenoriale pentru 2013-2020
Restricțiile post-angajare pentru funcționarii publici din sectorul privat	**UNCAC, Art. 12. alin (2) lit. e)** Prevenirea conflictelor de interes prin impunerea, după caz și pentru o perioadă rezonabilă, de restricții a exercițiului activităților profesionale de către foștii funcționari publici sau la angajarea de către sectorul privat a funcționarilor publici după demisia sau pensionarea acestora, atunci când respectivele activități și respectiva angajare sunt direct legate de funcțiile pe care acești foști agenți le exercitau sau supervizau când erau în funcție; (b) Raportarea la timp a veniturilor și cheltuielilor (c) Sistemul normelor de contabilitate și audit și supravegherea aferentă; (d) Sisteme efective și eficiente de administrare a riscurilor și a controlului intern; și (e) Acțiuni corective în cazul	34	Statele părți trebuie să ia în considerare măsurile convenite care ar putea avea consecințe pentru funcționarii publici care încearcă să: Folosească funcția deținută pentru a favoriza potențialii angajați; Caute un loc de muncă în timpul activității oficiale; Utilizeze greșit informațiile confidențiale obținute în timpul deținerii funcției publice; Reprezinte interesele personale într-o problemă ce ține de funcția publică deținută; Reprezinte (în perioada de timp specificată) părțile private cu privire la orice aspect în fața unui organ sau oficiu în care au fost angajați anterior.	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Mediu Legea: ·Art. 20 din Legea nr 16/2008 cu privire la conflictul de interese

	nerespectării cerințelor stabilite în acest alineat, după caz. Toate statele părți trebuie să dispună de proceduri de reglementare a mișcării funcționarilor publici după demisia sau pensionarea către acele entități private cu care au colaborat în timp ce se aflau în serviciul public sau față de care au ascuns informații comerciale sau confidențiale sau unde ar putea fi angajați pentru a influența foștii angajați sau colegi. Astfel de proceduri trebuie să fie aplicate atât în cazul funcționarilor numiți cât și în cazul celor aleși. Definițiile conceptelor de activități de angajare după deținerea unei funcții publice și procedurile ce reglementează mișcarea trebuie să fie clare și pe înțeles. Statele părți pot să ia în considerare: Autorizația de a fi incluse în toate clauzele și condițiile de numire; Dreptul de a impune condiții privitor la contactul cu foștii angajați și la utilizarea informațiilor; Dreptul la anunțarea concurenților din sectorul privat despre mișcarea unui funcționar public important într-o firmă concurentă; Dreptul la excluderea oricărei entități din sectorul privat din activitățile cu statele părți în cazul în care condițiile sunt încălcare. În procesul de elaborate a unor astfel de prevederi, statele părți trebuie să ia în considerare: Durata restricțiilor; Nivelul exact al grupului de funcționari supuși restricțiilor; Stabilirea cu precizie a domeniului care nu poate fi reprezentat de foști funcționari publici.						

Audit intern și proceduri de certificare	**UNCAC, Art. 12 alin. (2) lit. f)** Aplicarea la întreprinderile private, ținând seama de structura și mărimea lor, de norme de audit suficiente pentru a facilita prevenirea și descoperirea actelor de corupție și supunerea evidențelor și declarațiilor financiare solicitate de aceste întreprinderi private la proceduri corespunzătoare de audit și certificate. Statele părți trebuie să se asigure că normele de audit și cadrele sectorului privat pentru stabilirea parametrilor controalelor interne oferă orientări clare și proceduri cu privire la funcțiile de bază ale auditului intern în sectorul privat. Acestea ar trebui să fie stratificate ca: Persoanele juridice trebuie să fie obligate prin lege să ducă evidențe financiare adecvate și să pregătească rapoarte financiare în mod regulat. **Convenția penală privind corupția a Consiliului Europei** **Art. 1 – Infracțiunile contabile** Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracțiune pasibilă de sancțiuni penale sau alte tipuri de sancțiuni, în conformitate cu dreptul său intern, atunci când ele sunt comise intenționat, actele sau omisiunile următoare, destinate să comită disimulat sau mascat infracțiuni vizate în articolele de la 2 la 12, în măsura în care partea nu a formulat rezervele sau declarațiile: a)de a stabili sau de a utiliza o factură sau oricare alt document sau înscris contabil care conține informații false sau incomplete; b)de a omite, în mod ilicit, contabilizarea unei plăți.	35	Un proces de audit de bază care revizuiește eficacitatea verificării activelor, venitul este trecut în cont și cheltuielile sunt înregistrate, cu penalități pentru prezentare cu întârziere sau incompletă la adresa celor care trebuiau să prezinte conturile.	Legislativ	Statul	Preferabil	Înalt Legea: ·Art. 89 din Legea nr 1134/2007 privind societățile pe acțiuni
		36	ghidare (personală sau prin intermediul burselor de valori, a regulatorilor financiari sau a reprezentanților asociațiilor) cu privire la nivelul și mărimea capacității auditului intern conform mărimii și cifrei de afaceri ale entității, la fel și nivelul de instruire profesională și acreditarea necesară sau cerută pentru a realiza adecvat funcțiile de audit.	Legislativ	Statul	Preferabil	Înalt Legea: ·Legea nr.61/2007 privind activitatea de audit ·Legea nr.113/2007 contabilității (art.2 și 41)
		37	un audit bazat pe sistem, ce revizuiește gradul de adecvare și eficiență al sistemelor financiare, operaționale și de control managerial	Normativ	Statul	Preferabil	Mediu Legea: ·Legea nr.61/2007 privind activitatea de audit (art.2)
		38	audite ce revizuiesc legalitatea tranzacțiilor și protejează împotriva fraudei și corupției;	Normativ	Statul	Preferabil	Mediu Legea: ·Legea nr.61/2007 privind activitatea de audit (art.5 alin.(4)) ISA 240
		39	audit bazat în întregime pe gestionarea riscurilor	Organizațional	Statul	Preferabil	Redus Nu se aplică
		40	Pentru companiile mari precum acele entități juridice care sunt cotate public, la fel și companiile mai mici, private cu afaceri internaționale substanțiale, trebuie să fie solicitat un audit extern și publicarea anuală a conturilor acestora.	Normativ	Statul	Preferabil	Înalt Legea: ·Legea nr.61/2007 privind activitatea de audit (art.4)Legea nr.113/2007 contabilității (art.2)

		41	Astfel de conturi trebuie să fie înregistrate de un organ public responsabil de înregistrarea companiilor și conturilor acestora.	Legislativ	Statul	Preferabil	Înalt Legea: ·Legea nr.220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali
		42	Cerințele mai detaliate pentru auditul extern vor fi solicitate de la companiile cotate public conform burselor și regulatorilor financiari.	Legislativ	Statul	Preferabil	Înalt Legea: ·Art. 89 din Legea nr 1134/2007 privind societățile pe acțiuni ·Legea nr.113/2007 contabilității (art.2) ·Legea nr.61/2007 privind activitatea de audit (art.4)
		43	Statele părți trebuie să lucreze cu reprezentanții organelor profesionale pentru a promova instruirea pe scară largă, calificările și dezvoltarea profesională continuă.	Legislativ	Statul	Preferabil	Înalt Legea: ·Art. 15 lit. f), 18 alin. (5) lit. c), 29 alin. (2) lit d), 31 alin. (3) lit. b) și lit. i) din Legea nr.61/2007 privind activitatea de audit
Menținerea registrelor, evidențe financiare, prezentarea de informații la rapoartele financiare și a normelor de contabilitate și audit	**UNCAC, Art. 12 alin (3)** Cu scopul de a preveni corupția, fiecare stat parte ia măsurile necesare, conform legilor și reglementărilor sale interne privind ținerea de registre și evidențe contabile, publicarea de informații despre evidențele financiare și normele de contabilitate si de audit, pentru a interzice ca actele următoare fie îndeplinite în scopul de a săvârși oricare dintre infracțiunile stabilite conform prezentei convenții. Legislația trebuie să facă referință specifică în termeni de definiție juridică, cerințe și sancțiuni pentru:	44	Stabilirea de evidențe în afara registrelor	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 ·Art. 244 și 3351 din Codul penal
		45	Întocmirea operațiunilor în afara registrelor sau insuficient identificate	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 Art. 244 și 3351 din Codul penal

	Convenția civilă privind corupția a Consiliului Europei **Art. 10 – Stabilirea bilanțului și verificări de conturi** 1.Fiecare parte ia măsurile necesare în dreptul său intern astfel încât conturile anuale ale societăților să fie stabilite clar și ca acestea să dea o imagine fidelă asupra situației financiare a societății. 2.În scopul prevenirii actelor de corupție fiecare parte prevede în dreptul său intern ca persoanele însărcinate cu controlul conturilor să asigure că conturile anuale prezintă o imagine fidelă a situației financiare a societății.	46	Înregistrarea cheltuielilor inexistente	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 Art. 244 și 3351 din Codul penal
		47	Înregistrarea elementelor de pasiv al cărui obiect nu este corect identificat	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 Art. 244 și 3351 din Codul penal
		48	Utilizarea documentației false	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 Art. 244 și 3351 din Codul penal
		49	Distrugerea intenționată a documentelor contabile atunci când legea nu o prevede	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 Art. 244 și 3351 din Codul penal
		50	Statele părți trebuie să asigure existența unei dispoziții legislative pentru a asigura că toate evidențele financiare implicate în activitatea entității sunt reținute pentru un număr de ani stabilit cu grafice pentru distrugerea principalelor registre contabile și evidențe justificative.	Legislativ	Statul	Preferabil	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 Art. 244 și 3351 din Codul penal

		51	Legislația trebuie să clarifice semnificația unui document sau a unei surse de informații, iar documentul și informațiile originale să fie reținute (originalele documentelor precum contracte, acorduri, garanții și titluri de proprietate pot fi cerute pentru alte scopuri inclusiv pentru a fi prezentate în calitate de dovezi în instanțele de judecată).	Legislativ	Statul	Preferabil	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 Art. 244 și 3351 din Codul penal
Interzicerea deductibilității fiscale pentru actele de corupere și cheltuielile aferente	**UNCAC, Art. 12 alin. (4)** Interzicerea deductibilității fiscale a „actelor de corupere" include coruperea funcționarilor publici. Interzicerea solicitării deductibilității fiscale pentru darea de mită trebuie să fie extinsă și asupra persoanelor fizice. Interzicerea solicitării deductibilității fiscale pentru darea de mită trebuie să fie clar formulate, iar autoritățile fiscale trebuie să fie activeze cu grijă pentru ca darea de mită să nu poată fi mascată sub categoriile legitime de cheltuieli, precum „costuri de reprezentare sau sociale" sau „comisioane". Rolul măsurilor fiscale în detectarea infracțiunilor de corupție poate fi util doar dacă veniturile bugetului de stat sau autoritățile fiscale sunt obligate sau cel puțin pot să transmită suspiciunile de corupție către autoritățile de aplicare a legii.	52	Fiecare stat refuză deductibilitatea fiscală a cheltuielilor care constituie mită a căror vărsământ este unul din elementele constitutive ale infracțiunilor stabilite conform articolelor 15 și 16 ale prezentei Convenții și, dacă este cazul, alte cheltuieli efectuate în scopul corupției.	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Art. 23-42 din Codul fiscal
	UNCAC, Art. 26. Răspunderea persoanelor juridice	53	1. Fiecare stat parte adoptă măsurile necesare, conform principiilor sale juridice, pentru a stabili răspunderea persoanelor juridice care participă la infracțiunile stabilite conform prezentei Convenții.	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Art. 68 din Codul Civil ·Articolul 17 din C odul administrativ ·Articolul 21 alin. (5) și 333-335 din Codul penal
		54	2. Sub rezerva principiilor juridice ale statului parte, răspunderea persoanelor juridice poate fi penală, civilă sau administrativă.	Legislativ	Statul		

		55	3. Această răspundere nu influențează răspunderea penală a persoanelor fizice care au săvârșit infracțiunile.	Legislativ	Statul		
		56	4. Fiecare stat parte veghează, în mod special ca persoanele juridice trase la răspundere conform prezentului articol să facă obiectul sancțiunilor eficace, proporționale și de descurajare, de natură penală sau nepenală, inclusiv sancțiuni bănești	Legislativ	Statul		
	Convenția penală privind corupția a Consiliului Europei **Art. 18 – Răspunderea persoanelor juridice**	57	1.Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a se asigura că persoanele juridice pot fi făcute responsabile pentru infracțiunile de corupție activă, de trafic de influență și pentru spălarea banilor stabilite în virtutea prezentei Convenții, atunci când ele sunt comise în beneficiul lor de către orice persoană fizică, care activează fie individual, fie în calitate de membru al unui organ al persoanei juridice, care exercită o funcție de răspundere în cadrul ei, în baza: –unei puteri de reprezentare a persoanei juridice; sau –unei autorități pentru a lua decizii în numele persoanei juridice; sau –unei autorități pentru a exercita un control în cadrul persoanei juridice; cât și pentru participarea unei astfel de persoane fizice în calitate de complice sau de instigatoare la comiterea infracțiunilor menționate mai sus.	Legislativ	Statul		

		58	2) Făcând abstracție de cazurile deja prevăzute în paragraful 1, fiecare parte ia măsurile necesare pentru a se asigura că o persoană juridică poate fi trasă la răspundere atunci când lipsa de supraveghere sau de control din partea unei persoane fizice vizate în paragraful 1 a făcut posibilă comiterea infracțiunilor menționate în paragraful 1 în contul așa-numitei persoane juridice de către o persoană fizică aflată sub autoritatea sa.	Normativ	Statul		
		59	3) Răspunderea persoanei juridice în virtutea paragrafului 1 și 2 nu exclude urmăririle penale împotriva persoanelor fizice autoare, instigatoare sau complice la infracțiunile menționate în alineatul 1.	Normativ	Statul		
Interzicerea deductibilității fiscale pentru actele de corupere și cheltuielile aferente	**UNCAC, Art. 9 alin. (1)** **Art. 9. Achizițiile publice și gestiunea finanțelor publice** 1. Fiecare stat parte ia, conform principiilor fundamentale ale sistemului său juridic, măsurile necesare pentru a stabili un sistem corespunzător de achiziții publice care să se bazeze pe transparență, concurență și criterii obiective pentru luarea de decizii și care, între altele, să fie eficiente pentru prevenirea corupției. Aceste sisteme, pentru aplicarea cărora se poate ține seama de valori cadru, prevăd mai ales:	60	(a) Difuzarea publică a informațiilor privind procedurile de achiziții publice și contracte, aici fiind cuprinse informațiile despre oferte și informații relevante sau pertinente privitor la atribuirea contractelor, fiind lăsat suficient timp potențialilor ofertanți pentru a stabili și înscrie oferta lor;	Legislativ / normativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr 131/2015 privind achizițiile publice ·Diferite regulamente aprobate de Guvern (nr.665/2016, 668/2016665/2016, 669/2016 etc.)
		61	(b) Stabilirea anterioară a condițiilor de participare, inclusiv criteriile de selecționare și de atribuire, și regulile apelurilor de oferte și publicarea lor;	Legislativ / normativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr 131/2015 privind achizițiile publice Diferite regulamente aprobate de Guvern (nr.665/2016, 668/2016665/2016, 669/2016 etc.)

		62	(c) Folosirea criteriilor obiective și predeterminate pentru luarea de decizii privind achizițiile publice, cu scopul de a facilita verificarea ulterioară a aplicării corecte a regulilor sau procedurilor;	Legislativ / normativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr 131/2015 privind achizițiile publice Diferite regulamente aprobate de Guvern (nr.665/2016, 668/2016665/2016, 669/2016 etc.)
		63	(d) Un sistem de recurs intern eficient, inclusiv un sistem de apel eficient, care să garanteze exercițiul căilor de atac în cazul încălcării regulilor sau procedurilor stabilite conform prezentului paragraf;	Legislativ / normativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr 131/2015 privind achizițiile publice Diferite regulamente aprobate de Guvern (nr.665/2016, 668/2016665/2016, 669/2016 etc.)
		64	(e) Dacă este cazul, măsuri pentru a reglementa problemele care afectează personalul însărcinat cu achizițiile publice, cum ar fi obligația unei declarații de interes pentru anumite achiziții publice, proceduri de selecție a personalului respectiv și obligații în materie de formare.	Legislativ / normativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr 131/2015 privind achizițiile publice Diferite regulamente aprobate de Guvern (nr.665/2016, 668/2016665/2016, 669/2016 etc.)
	UNCAC, Art. 9 alin. (2) 2. Fiecare stat parte ia, conform principiilor fundamentale ale sistemului său juridic, măsurile corespunzătoare pentru a promova transparența și responsabilitatea în gestiunea finanțelor publice. Aceste măsuri cuprind în special:	65	(a) Proceduri de adoptare a bugetului național;	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Mediu (Jos) Legea: ·Legea nr.847/1996, privind sistemul bugetar și procesul bugetar

		66	(b) Raportarea la timp a veniturilor și cheltuielilor	Legislativ și instituțional	Statul	Obligatoriu	Mediu Legea: ·Legea nr.847/1996, privind sistemul bugetar și procesul bugetar
		67	(c) Sistemul normelor de contabilitate și audit și supravegherea aferentă;	Legislativ / normativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 ·Legea nr 261/2008 privind Curtea de Conturi ·Legea nr.847/1996, privind sistemul bugetar și procesul bugetar ·Standardele naționale de contabilitate din sectorul public
		68	(d) Sisteme efective și eficiente de administrare a riscurilor și a controlului intern; și	Legislativ / normativ / politic	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea nr.229/2010 privind controlul financiar public intern ·Standardele naționale de control intern în sectorul public (Ordinul ministrului finanțelor nr.189/2015) ·Programul de dezvoltare a controlului financiar public intern pentru anii 2014-2017 (Hotărârea Guvernului nr.1041/2013)

		69	(e) Acțiuni corective în cazul nerespectării cerințelor stabilite în acest alineat, după caz.	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 ·Art. 244 și 3351 din Codul penal
	UNCAC, Art. 9 alin. (3) 3. Fiecare stat parte ia, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, măsurile civile și administrative necesare pentru	70	a proteja integritatea registrelor și declarațiilor contabile, evidențelor financiare sau a altor documente privind cheltuielile și veniturile publice pentru a împiedica falsificarea.	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/200 ·Art. 244 și 3351 din Codul penal
		71	pentru a împiedica falsificarea.	Legislativ	Statul	Obligatoriu	Înalt Legea: ·Legea contabilității nr.113/2007 ·Art. 244 și 3351 din Codul penal

Anexa 2. Modelul listei de verificare

CHECKLIST

Măsuri de evaluare a politicilor anticorupție implementate de agenții economici

- ☐ instruiți colaboratorii întreprinderii Dvs. referitor la măsurile în domeniul prevenirii și combaterii corupției (a se vedea www.cna.md/instruire)
- ☐ informați colaboratorii întreprinderii Dvs. despre linia de telefon unică la care pot fi raportate acte de corupție
- ☐ aprobați un cod de etică intern și informații colaboratorii întreprinderii Dvs. despre cerințele acestuia
- ☐ creați și mențineri o resursă internă (boxă, linie telefonică sau email) la care colaboratorii întreprinderii Dvs. pot raporta acte de corupție
- ☐ examinați periodic recomandările în domeniul prevenirii și combaterii corupției, emise de autoritatea publică competentă (a se vedea www.cna.md/recomand)
- ☐ desemnați o persoană responsabilă de politicile anticorupție și de etică în cadrul întreprinderii Dvs.
- ☐ ...

Important: Folosiți acest *checklist* pentru a stabili măsurile recomandate de a fi realizate de întreprinderea Dvs. în domeniul prevenirii și combaterii corupției.

Aplicarea acestui checklist și a măsurilor indicate nu este obligatorie și nu constituie temei pentru sancționarea întreprinderii Dvs., dar este o măsură care va ajuta întreprinderea Dvs. să evite actele de corupție și comportamentul neetic în afaceri.

Suplimentar măsurile menționate mai sus, sunteți în drept să aplicați orice alte măsuri legale care vor avea ca scop prevenirea și combaterea actelor de corupție de către colaboratorii întreprinderii Dvs.

Pentru informații suplimentare accesați www.cna.md/afaceri